

પ્રકાશક્રિય નિવેદન....

જે આત્મા જ્ઞાનરૂઢિ યાત્રા કરીને આત્મવિકાસ સાર્થી નથી પેદાની પેદાઓને મોકલે વર્ષ સાર્થી જે જ્ઞાન આપી શકે છે તેના જેવો બીજો કોઈ ચમત્કાર નથી એ ચમત્કાર સર્જી શકે છે સાધક, સંયમ, આગ્રિ અને તપ દ્વારા જેમણે પોતાના આત્માને શુદ્ધ, પરિશુદ્ધ કર્યો છે એમનું વચન પ્રવચન બની જાય છે. જે ચમકે દરનરે પીર પગ આપી શકતા નથી તેવી આત્મિક અને આધ્યાત્મિક ચમક એક સાધક આપી જાય છે. જે પ્રસાદમાં પડેલા આત્માઓને પ્રભુભક્તિમાં વેતરી છે છે વિકાસમાં આઘોટતા જીવોને આરાધનામાં આગળ કરે. અનાચારમાં રાચતાને આચારની કાંચી રોચે પહેંચાડી આપે. એના વચનમાં માગ્યને માનવ બનાવી આપવાની તાકાત મંજૂરી દેાય છે.

આપની પામે આ એક નાનકડા પ્રવચનોનો સ્થાગિ સજ કરતાં ૬ રેમ દર્ષ આનંદ અનુભવુ છું. જેમની વાણી તપભીની છે જેમનું જીવન સંયમથી સુશોભિત છે. શાસ્ત્રોનો ગદન-કોડો અભ્યાસ છે. અધ્યાધિક કાંડાણની અનુભૂતિપૂર્વક બોલે છે. દર્શનશાસ્ત્રો અને ન્યાયશાસ્ત્રો, તત્ત્વજ્ઞાન અને તર્કશાસ્ત્રોના પ્રશ્નોડ વિદ્વાન છે તે વર્ધમાન તપોનિધિ આચાર્યદેવ શ્રી વિજયભુવનભાનુ સૂરીધરજી મદારાજ સાહેબ વર્ષો રહી આ એક પ્રવચન પ્રસાદી આ નાનકડી પ્રવૃત્તિમાં કાંડાયેલ છે.

આપણેથી વચ્ચેથી નથી પડેલાં પુણ્યપાત્રોએ મુજબ શાદરમાં
 વસાવેલી પ્રવચન ગ્રંથોને ત્રીજાનાં અનુપમ કાર્ય પુણ્યપાત્ર મુનિશ્રી
 ભદ્રગુપ્તવિદ્યાર્થ માદારાજ સાહેબે સુરેએ કર્યું. એ પ્રવચનને
 અત્યંત દુર્ભાષાએ પુસ્તિકાએ પ્રગટ કરતા ગૌરવ અનુભવું છું.
 મહત્ત્વદાયક મુનિવચનો પ્રાંત દુર્ભાષાએ અમત કરું છું.

આ પ્રવચનમાં પુણ્યપાત્ર આચાર્યશ્રીએ આત્માના આચરણને તેજ
 બાજવના ધર્મસાધના અને ધર્મના મદન રસનો ગતારી આમાને ઉપર
 ને ઉપરના કર્યા છે તે અદ્ય નમો એમના અનંતમુખર્ચક સમગ્રી હીએ.
 પ્રગત આ પુસ્તિકા —

સાધકને સાધનામાં ગમ આપે.
 પ્રમાદીને ધર્મ આગધનામાં ઉત્સાહ પ્રેરે.
 માનવિષાનુલી આસ હીનાવશે
 એજ એકમાત્ર અપેક્ષા સાધે
 પ્રગત છે આ પ્રવચન પ્રસાદી

દિવ્યદર્શન
 ૨૮. સુભાષવાડી.
 ત્રીજું માળે,
 મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૪.
 ૨૦૩૬

આપનો નમ્ર
 હિમારપાળ વિ. શાહ

વંદન અનુમોદન

સ્વાયંવિશાસ

પરમ પત્ન્ય આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનભાનુ સુરીશ્વરજી મહારાજની
વર્તમાન તપની ૧૦૮ માં આગામી અતિથિ તપશ્ચર્યાની.

અમારા સંસારી પિતાશ્રી પત્ન્યાદ મુનિવર્ય શ્રી ચંદ્રશુંદર વિજયજી
મહારાજની મળંગ ૨૨૩ આયજીક્ષ્ણી તપશ્ચર્યા એવાં ૧૦૮
આયજીક્ષ્ણ તથા વર્તમાન તપની ૩૬ આગામી, ૩૮ ઉપવાસ, ૩૦
ઉપવાસ ૧૬ ઉપવાસ તથા ચિત્તિપ આદિ અનંકનિય તપશ્ચર્યાઓ
કરના.

પરમ પત્ન્ય સાધ્વી કંદેશ્વરીશ્રી મહારાજ [૫] આપજી મહારાજના
અમુલ્યતા ની પત્ન્ય આયજીક્ષ્ણી તપશ્ચર્યા કરના.

તથા

લેખના આશ્રય પરમ પત્ન્ય સાધ્વી ભવ્યનંદાશ્રીજી મહારાજ
આદિબની પત્ન્ય આયજીક્ષ્ણી તપશ્ચર્યા કરના.

તપભાગના મહાન આત્માઓની તપની અનુમોદના ફરી એમને આવળ્યું
પડે, ફરીએ લીએ.

આ પ્રકારના આપજી પત્ન્યાદે, આપજી મત્તા તે અદ્ભુત અમે
ર્તમાનના કરવી લીએ.

અમારા પત્ન્યાદે અર્પણ પત્ન્યાદે તપિ તપિ નમસ્કારો તપાસ ફરીએ લીએ.

૧૧

૧૯૭૭ વર્ષ

સ્વામીશંકર મ. પદ્મશંકર પૂર્વીય અમદાવાદ

મુ. ૭૪૬.

જીવન સંગ્રામ

|

સુજીત. નગિનાચંદ્ર કુપાશ્રયમાં
અપાયેલ જાહેર વ્યાખ્યાન

જીવન સંગ્રામ એટલે જીવનની સાથે સંગ્રામ.

જીવન સંગ્રામ એટલે જીવનભર સંગ્રામ.

જીવન સંગ્રામ એટલે જીવનને માટે સંગ્રામ...ઇત્યાદિ

એક એક અર્થની ઘણી વિવેચના થઈ શકે તેમ છે. ગમે તે અર્થ હો પણ પહેલું એ સમજી રાખવાનું છે કે સંગ્રામ માટે આત્માએ સુલટ બનવું પડશે. સુલટગીરી શા માટે? વિજેતા બનવા માટે. શેના વિજેતા? વિજય શાનો? ફતોહ કોની? આ વાત વિચારવાની છે. વર્તમાન જીવન એવું હોવું જોઈએ કે જેથી જન્મ-મરણની ચાલું ગડમથલ અટકે. મૃત્યુ વિનાનું શાશ્વત જીવન પ્રાપ્ત થાય. વર્તમાન જીવન પછી જે કંઈ ન હોય તો તો વિચારવાની જરૂર નથી; કોઈ પ્રવૃત્તિની જરૂર નથી. પણ જ્યાં જન્મ-જીવન-મરણની પરંપરા ચાલુ જ હોય ત્યાં વિચારણા જરૂરી છે.

આત્માની સનાતન સ્થિતિ અને સ્વતંત્ર હયાતી હોવાના પ્રમાણો છે. તેથી જ આ જીવન એવું જવાબું જોઈએ, ને એનાથી એવી ફતોહ મેળવવી જોઈએ, કે વારંવાર જન્મ-મરણ ફરવાની સ્થિતિનો નિકાલ આવી જાય; કાયમની અજર અમર સુખ-શાંતિ આત્મા માટે નિશ્ચિત થઈ જાય. એ જીવન કેવું હોય, કેવા પ્રકારે જીવાય, આદર્શ કેવા હોય, વગેરે તમામ વિચારવાનું છે. 'જીવનસંગ્રામ' એટલે જીવન માટે અર્થાત્ નવીન પ્રકારના જીવન માટે, જીવનથી અર્થાત્ ચોક્કસ પ્રકારના જીવનથી, અને જીવનમાં અર્થાત્ વર્તમાન જીવનમાં સંગ્રામ.

શાસ્ત્રિયાણીના પ્રસંગ :—

સ સામ જોઈને એ ? તો સુભાટ થતાં પડશે, ફરોલનો નિર્ધાર કરવા પડેલો. સુભાટમાં દોડી ઠંડું ન પડે. દોડી ઠંડું આવે. શાસ્ત્રિય ને માત્ર નિત્રામાં જ્યાં ન પાડવું. તેમ કરે મૂઢ દશા નહિ આવ્યાં/કાંઈ નાક ખાઈને જોઈએ શાસ્ત્રિય બચ્ચાં બાદશે રહે ? જોનો ત્યાં મલમલ મધા દાદા પર જ પડે ! અને શાસ્ત્રિયાણી પણ કેવી રીતે ? જોકે પ્રશ્ન એ જોકે શાસ્ત્રિય એવી સુભાટકલ પ્રસંગે જ્યાં થયો, ત્યાં પશ્ચાત્તે બાદશે એ, હાથે હાથ મીઠળ છે. જોને બચાવેલ થયો, વિચારવા લાગ્યો, ‘લાડવા નહિ તો આતું શું ?’ નવીન મજાણેલી શાસ્ત્રિય કન્યાના રૂપને જોઈ ચિતવવા લાગ્યો, ‘માણા કાઠ જામે છું જાને પર લાગ્યો છું. તેને ય કેડ કાઠ કાઠ, લાકલ ના પડી, નહિ તો બહે, પણ....પણ....આતું શું ?’ મોટી પણ કમળા નથી. કલો જો, આમાં પત્ની પરની

પાણી તો ચઢાવ્યું, દાનિય ભાયંડા જરા આડ્યો પણ ખરેં; પણ પાછો અટક્યો. દાનિયાળીને થયું, - 'હાય રે હાય ! આ તો જુલમ થાય છે ! કાંઈ નેશે તો એને થશે કે આ પત્ની જ એવી હલકી હશે, કે જે પતિને રોકી રાખતી હશે. અથવા આ છોકરીના માળાપ કેવા મૂર્ખા કે આવા કાયરને હીધી ! જિયારા મારા સુયોગ્ય માતાપિતા વગોવાશે.'

જીવનસંગ્રામ માટે શું શું કરવાનું ? :-

આ તો દૃષ્ટાંત છે. પણ તમારા જીવનમાં તમારી સ્થિતિ તરફ નજર કરજો. આત્માહિતની કમાઈની પળે, સિદ્ધાંત રક્ષાના પ્રસંગે, દેવ-શુદ્ધ ધર્મ પર આક્રમણોની કટો-કટીની પળે; એ લોહીમાં થનમનાટ કેવો છે એ જાણો ! એ હશે તો જ જીવનસંગ્રામ જોડવાનું થશે. સંગ્રામ શી રીતે જોડાય ? શી રીતે જોડાય ? જીવન-સંગ્રામથી ગંભીર લાભ મેળવવા છે ને ? જીવનસંગ્રામનો વિષય મોટો છે પણ ગહન નથી એટલે ભારે જવાબદારીવાળો છે ! ગહન નથી એટલા માટે કે બહુ સૂક્ષ્મતત્ત્વજ્ઞાનની જરૂર નથી. વિષય સમજ્યા પછી જીવનના આદર્શો ફેરવવા પડશે, પ્રવૃત્તિઓ પલટાવવી પડશે, વૃત્તિઓના વળાંક ફેરવવા પડશે. અનેકવિધ ત્યાગ કરવા પડશે; ઉપરાઉપરી તન-મન-ધનના ભોગ આપવા પડશે. આત્માની એવી તૈયારી નેહશે. સંગ્રામ માટે જાણે શું શું કરી નાખું એવી તમન્ના નેહશે. મહા-શાંતિની કાંઈ કિંમત નથી. ખુદ તીર્થંકર દેવ સુદ્ધાએ એવા જીવનસંગ્રામ જોડ્યા છે. એ માટે ખૂબ ખૂબ તમન્નાઓ સેવી છે. ત્યારે જ એ મહાપુરુષો જીવન-સંગ્રામ ખેડીને વિજય વરમાળાન

મર્યા. ત્યારે જ ત્રિભુવનનાથ શ્રી વીતરાગ સર્વજ્ઞ
પરમાત્મા બન્યા.

ક્ષત્રિયાણીનો વિષાદ :-પેલો ક્ષત્રિય પાછા પગલાં માંડે
છે. ત્યાં એને બેઠેને નવ પરિણિતા સાચી શૂરી ક્ષત્રિયાણીનું
પણ મોં પડી ગયું ! એના હૃદયને ઘા લાગ્યો ગભરાઈ ઉઠી,
‘હા ! હા ! હું કેના પનારે પડી ?’ કોણ ગભરાય ? રજપુત કે
રજપુતઃણી ? નવરંગી નવોઢા ગભરાય, તો શા મારે ?
વિષયસુખ લુંટાય એથી ? કે ક્ષત્રિયટ લુંટાય એથી ?
લલ્લે એ બહુ ભણેલ ન હોય, પરદોકની વાંત ન થે સમજતી
હોય, પણ એટલુ તો એના મનને નિર્ણય છે કે, ‘જગના
રંગને ઝાંખો ન કરાય ? જગમાં પતિ કદાચ પરલોક
ઝીંઘાવો તો પણ પોતે જગતમાં મહાસતી-મહાસાંઘવી ગણા-
વાની ! જગત બાણશે કે જેના પનારે એ પડી, તે બહાદુરીથી
ગયો છે !’ આર્યદેશની નારીની આ ધગશ હતી, નારી રત્નો
તો વિશિષ્ટ વિધાત્રી છે. પશુ જેવામાંથી નર બનાવે છે ! સંત
બનાવે છે ! આ ભારતભૂમિ છે. નારી એની આર્ય સંસ્કૃતિ
અને શિક્ષણ પામીને ઉત્તમ નર તો થું, દેવ અને મહાદેવ
બનાવે છે ! ઉચ્ચ સંસ્કૃતિના શક્ષણ લઈ સાચા ઉવનસંગ્રામ
ખેલાવનારી ભારતની સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારી નારીઓ જળરહસ્ત
પ્રેરણાના અમીપાન પાઈ શકે છે.

કલંકની વિચારણા :-ક્ષત્રિયાણી સુંઝાય છે. “જનબ
થાય છે. એમનું કલંકએ મારા ઉવનમાં કલંક ! એમના અને
મારા માતાપિતાને કલંક ! લોક કેહેશે થું ?” તે વખતે કલંકની
આવી વિચારણા હતી. આજ કાળ ફરી ગયો છે. કલંક લાગ-

વાની મોટે ભાગે આજે પરવા નથી. કલંક જતલને લાગે, કે કુટુંબને લાગે, કેઈ પરવા નહીં. આપણા જ દેશજાંધુ, ધર્મ-જાંધુ જ્ઞાતીજાંધુ બેકારી-ભૂખમરો આદિમાં સળટે તેની કેને પરવા ? ‘અમારૂં ભરાઓ, બીજાની અમને પડી નથી.’ એ એક જ વાત છે. સ્વાર્થ સાધવા માટે અને લોકોમાં મોટા ગણાવવા માટે સાચું-જૂઠું (કાળાં-ધોળાં) કરી, ચેનકેન પ્રકારેનું ભૌતિક પદાર્થો કેમ મેળવવા, તે માટે લક્ષ્મી કેમ મેળવવી-વધારવી કે જે આજે અવશ્ય મૂકીને જવાની છે, એજ એક ધન આજે મોટે ભાગે હેખાય છે.

ફરેલા કાળમાં શીર્ષ જરૂરી છે :-કહે છે કાલ ફરી ગયો. પણ ભુમિ એજ છે, હવા એજ છે. જે કાલ ફર્યો તો તેની સામે વધારે શીર્ષની જરૂર છે. શક્ય એટલું તમામ થઈ શકે તેમ છે. ઇતિહાસમાં અનેક વાતો અંકારેલી છે. તેમાં જેવા ગર્જનો છે ભુતકાલના નરનારીના, એવા આજે પણ નરનારી છે ! ક્યાંક ખૂબું રહી કામ કરનાર ! જંગલમાંના ગુલામની જેમ, જે ક્યાં અને ક્યાં હમુ, ખીરુ, કરમાયું, તેની બગર ન પડે, પરમાર્થની સુવાસ પાથરવામાં જીવન પુરું કરે, પણ કોઈ જાણે નાહ.

વેલી કાત્રિયાળી, હવે મૃદુતાને અપાળી કરી, કદક બની બાલી : “કાલ કેમ ? ગરમ નથી આવતી ?”

વેલો વેલો વેલો કહે છે, નવેલના મુળ સામે નેતર નેતર !

આ અપમાદ છે. પણ કર્તવ્ય વિચાર પરાયાન !

વેલો મનદ છે પણ મોહમદ !

સંસ્કૃતી પૂછે છે, “જેવું નું વિચાર કરે છે ?”

પેલો કહે છે. “વિચાર તમારો જ તો !”

હવે શત્રિયતનયા સંકળાયે છે. “શમશેરમાં જીવન સમજનાર શત્રિયને ત્યાં ગ્રાણી પાણી પડવા ન હોય. ત્યાં સ્ત્રીની પરવા ? લાવો મનેજીઆપો શમશેર.”

પેલો કહે છે :- તો તો મને જવામાં ચ શો વાંધો છે ? વાંધો છે તમારા વિચોગનો. હેં હેં હેં હેં—”

વાસનાના ગુલામડાઓને શું આવડે ? આજ દિંદિ હેં !

ક્યાં વીર પત્ની ! ક્યાં ગુલામડો પતિ ! પત્નીનું કહેલું કોરાય છે. પણ પેલા કામવાસનાના ગધેડા બનેલાને આની કરમી પીડાનું ‘જી’ જાન ? શત્રિયાણીને આવા પતિ સંઘાતે પાતું પડવા બદલ ભારે શરમ લાગે છે. કેણુ શરમાય ? કાયર કે શૂરવીર ? અહીં તો શૂરવીર યુવતી કાયરની પત્ની બની શરમાય છે. શીખવા જેવો છે એનો સ્વભાવ.

એ કહે છે—“તમારું કર્તવ્ય વિચારો ! જેની ખાતર તમે પાછા પગ ભરો છો, એ કાલે દગો નાંહ દે, એની શી ખાત્રી ?”

એટલે સમજ્યા ને ? સ્ત્રી ચ દગો દે ! ને યુદ્ધનું કર્તવ્ય ગુમાવ્યું માથે પડે. એની ખાતર સિદ્ધાંતનો માર્ગ ન ચૂકાય. આ શત્રિયાણીના દેયામાં માત-પિતાનું કયા કુસંસ્કાર રેડ્યા હશે ? શ્રાવિકા (શ્રાવક પુત્રી) પરણીને સાસરે જાય, પતિને કયો પંથ સૂઝાડે ? પણ કેણુ ? જેને ગળથુથીમાં મલ્યું હોય તે ને ? આળે શિક્ષણ કયું ? આળે તમારી પુત્રીઓ-પુત્રોના શિક્ષણમાં તમે શું ધર્મશાધના, દૃશુભ લાવના, તત્ત્વચિંતન પૂરો છો ? ના, ઊલટું અવસર આવેજીશું માંગો છો ? કેમ મેટ્રીક છે ? બી. એ. છે ? એમ. બી. બી. એસ. છે ? આળે ભારતની

આ સંજોગે આ છે ! માતા પિતાને આ જિજ્ઞાસના સંકેત છે. માતામાં ભણવાવાનું શું ? પ્રવણ છે પરિણામ ! શિક્ષકે નેતાર્યા, ફળદર્શ્યા, વાત્તાવણ્ય લેવવગે સ્ત્રી જડકણના વિમાનની ! ત્યાં શાશ્વત્ શું ? પણ ચિન્તનદ્ર પ્રવૃત્તિ સંધ આગમાંથી બચવા-બચાવવાના ઉપાય પડી શકે, પાંદડેથી સંસ્કાર સ્પર્શ આગા, ફળાર દાશમાં લીધેલી માટીના વાટ નેમાં દારૂ પડે નેચા કરશે તો ને માટીનું હાથ કટાકતે ત્યાં જ જવાનું.

બીજો એક ક્ષત્રિય

આજે શિક્ષણ સત્ય, દયા, સદાચાર વગેરેનું ? કે જડના વિજ્ઞાનનું ? આજની રીતભાત, કેશન, ઉચ્છંખલતા, ઉદ્બલ વેશ, આચાર વિચારને આલોકકદર્શી કે પરલોકકદર્શી ? તમારે પનારે પડેલા નિર્દોષ વારસદારોની જવાબદારી તમારે માથે છે. આ ભવથી આગળ એને હવે નીચેની ગત અટકે તેવું શિક્ષણ તમારે આપવાનું છે. શ્રાવક-શ્રાવિકા શિક્ષણ કેવું આપે ?

એક ક્ષત્રિયની વાત છે. કોઈ રાજકુમારીને સ્વાગ્ન આપવા અંગે એ પોતાની માતાને પૂછવા આવ્યો, ‘તેને બચાવવા જવું કે નહીં ?’ માતાને ખેદ થાય છે. પોતાની બત માટે ! પુત્ર ખેદનું કારણ પૂછે છે. માતા કહે છે: “ખેટા તારો વાંક નથી; વાંક મારો છે. તું નાનો હતો ત્યારે મારે હાથે થયેલી ભૂલનું આ પરિણામ છે કે તું આજે, શરણાગત કન્યાને બચાવવા બંધ કે નહીં, એ પૂછવા આવે છે ! તું હતો ધાવણો. એકવાર હું સ્નાન પૂજામાં રોકાયેલી, તું ભૂખ્યો થયો, લાગ્યો રડવા, દાની હાજર હતી. કોઈ દિવસ નહિ, ને તેજ દિવસે મેં મૂર્ખીએ તેને ઇશારો કર્યો. તેણે તને ધવરાવ્યો, તરત જ હું લાનમાં આવી, મારી ભુલ સમજાણી, પૂજામાંથી ઉઠી તરત જ

મેં તને ઉધો કર્યો. માથું નીચે, પગ ઉંચે. ઉલટી થઈ, હૃદય નીકળી ગયું. છતાં જેટા જે એક બે ટીપાં અંદર રહી લોહીમાં ભળ્યા હશે, ને રંગેરંગમાં પરિણમી ગયા હશે, તેનું જ આ પારંણામ છે. વાંક મારો! નહિતર આમાં પૂછવાનું હોય?" પેલો સાંભળી લજવાણો; તરત જ ઉપડ્યો અને રાજકુમારીને રક્ષણ આપ્યું.

સંતાનોના સંસ્કાર બગડવા માટે વાંક કેનો ?

વૃત્તિ પ્રવૃત્તિનું ઘડતર ગર્ભથી થાય છે. આર્ય દેશમાં શું નર, કે નારી, શું બાલ, યુવાન, કે વૃદ્ધ, આ સંસ્કાર હતા. બાળકોને ગર્ભથી સંસ્કાર પડે છે. માતાની વૃત્તિ તથા પ્રવૃત્તિના ઓળા ગર્ભ પર પડે છે. એની અસર ગર્ભમાં ઉતરે છે. માટે જ આ ભારતવર્ષની ભવ્ય ભામિનીઓ એક પણ દુષ્ટ વિચારને ય હૃદયને સ્પર્શવા દેતી નથી! તો તેના આચારની તો વાત કેટલી ફજળી! વિચારનું પ્રતિબિંબ ગર્ભમાં પડે છે. માટે એક પણ મલીન વિચાર સંતાન ગર્ભમાં હોય ત્યારથી નજર કરાય. એવા વિચારની ઝાંખી પણ ન થાય. તેની સતત કાળજી રાખે. આથી જ ગર્ભણી સ્ત્રીઓએ હલકા પ્રકારની વાતો પણ ન કરવી કે ન સાંભળવી જોઈએ, તેવા ચેતચાળાય ન કરવા જોઈએ, હલકું વાંચનન વાંચવું જોઈએ, તેવા દ્રશ્યો ન નિહાળવા જોઈએ....

જીવનસંગ્રામ ખેડાયનારે આંખ લાલ પણ કરવી પડે :— પેલી ક્ષાત્રયાણી પાણી ચઢાવે છે, છતાં હજી આ મોહાંધને આગળ વધવાનું મન થતું નથી એને લાયકો (ક્ષત્રિય) કહેવો કે નહિ ? શાસ્ત્ર પણ તમને ત્યાગ વૈરાગ્યમાં વીર્ય

દેશવાસી જાણ કરે છે. પણ તમે તમારા જેવા સજામાંથી
જરાય નજર ચડાવો તો તમે પુરુષાર્થી કે નિરાશ્રય ?

મંત્રી નિમત્સ્યાનો પ્રસંગ બળર છે ને ?

પોતાની પત્નીને પૂછે છે કે “કાં મંદિર મળ્યું, કાં પુત્ર
કહો, શું માગવું ? શું નેતર્યું ?”

પત્ની પરમ-શ્રાવિકા છે, કહે છે, “મંદિર મળ્યું તો
મોક્ષનાં દ્વાર ખુલ્લાં થયું, પુત્રથી તો વિવિધ સંસાર
વેલો વધ્યો”

કેવી સાત્ત્વિક પત્ની ! પુત્રની ઈચ્છા જરૂર છે; પણ
મંદિરનો લાભ શુભાવીને નહિ ! મંદિરનો લાભ મળવામાં પુત્રનો
લાભ જતો રહે. તો ભલે જાણે; એટલે સુધીની તૈયારી છે !
પતિ વિમળશા તો મહાસાત્ત્વિક છે જ. પત્ની ય એવી મળી
છે. ત્યારે, પેલી ક્ષત્રિયાણી પોતાના વિલક્ષણ પતિને સંગ્રામ
ખેલાવવા માગે છે. ભલે કદાચ સૌભાગ્ય હળાય, પણ પાત
નિઃસત્ત્વ બન્યો છે. એવા પતિને જરા ઠપકો પણ આપવો પડે,
જરા આંખ પણ લાલ બતાવવી પડે, ટોણું પણ મારવાં પડે.
અમારે પણ તમારી પાસે જીવન-સંગ્રામ ખેલાવવાના છે;
એટલે ટોણું ઠપકા કરીએ ને ? યાદ રાખો, ટોણું ઠપકાથી પણ
આત્મા નળે તોય એ ઉદયની નિશાની છે. પણ ક્ષત્રિય બન્યો
હજી જાગતો નથી.

ક્ષત્રિયાણીનો ટોણો :—પત્ની કહે છે, “ક્ષત્રિયાણી
માતાની કુક્ષિને જાર આપી એનાં યૌવન બગાડી જીવન
તમે આ ધર્યાં ? તુરંજ મોહમાં ઉચ્ચ ક્ષાત્રવટનાં કર્તવ્ય
ચૂકતાં શરમ નથી ?”

ક્ષાત્રવટના અદ્ભુત ધોરણ :- કેવા ગણદો છે ક્ષત્રિયાણીના ?

પવંચાને પાણી ચઢાવે એવા ! કેમ ? ઉત્તમ કુળાતું કુશલંદ છે. ક્ષાત્ર હોહીને પાક છે. પિતાના ઘેર ક્ષાત્રવટના સંસ્કારો પામેલી છે. એટલે પતિ એની એવી દયા ખાય કે 'કદાચ હું રણમૂ મમાં ખપી નહિં તો આ જિયારીનું શું થાય ?'—એની એ વીર અંગનાને મન કોઈ કિંમત નથી એમાં પતિનું કશું જ હાપણ એને દેખાતું નથી 'ચાલો ઠીક છે પતિ સમજદાર મળ્યા, આપણા સંસારસુખ સલામત રહેશે' એવી કોઈ સતોપની લાગણી એને નથી થતી. એને તો ઉલટું એમ થાય છે કે 'અરે માર પતિ આવા કાયર ? મને ક્ષત્રિય-પત્નીનો જશ નહિ અપાવનારા ? મહાન રણગ્રંથામને બદલે મારા મળામૂત્રલયા ગાય સામે જોનારા ? ક્ષાત્ર કર્તવ્યને મૂકી ખાયડી સામે જોવાનું પશુકર્તવ્ય બળવનારા ?...' વિચારવા જેવું છે આ સાધ્વી નથી; બ્રહ્મચારિણી નથી; સંસાર સુખ જોઈ નાંખ્યા નથી, સંસાર સુખની આણુસમજ નથી. સંસાર સુખના કેટલાય હુંફાળા મનોરથ કરીને એ પૂરા કરવાનો અધિકાર હજી હમણાંજ એણે મેળવ્યો છે. કાયા સુકોમળ સોવનવરણી છે. પાત પણ રૂપ-લાવણ્ય ભરેલો મળ્યો છે. આ સ્થિતિમાં એને નહિં એની કોઈ ભૂખ નહિ, કોઈ કિંમત નહિ, તે પતિ રણમેદાને સંચરવો જ જોઈએ એવું ઈચ્છે છે. એય પરવા નથી કે 'યુદ્ધમાં નથી ને કદાચ પતિનું મરણ થાય તો જીવનભરના સંસારસુખ નાશ પામે તો શું થાય ?'—આ પરવા પણ નથી. તેમ પતિ જિયારાએ શું સુખ જોયા, એવીય દયા નથી. એકજ ધુન છે કે ક્ષત્રિય-ક્ષત્રિયાણીપણાના મહાન કર્તવ્ય પહેલાં બળવવાના.

માનવદેહનું મોટું કાર્ય વિપ્રયક્રીડા નથી. માત્ર હવનની મહત્તા ધાત્રધર્મના પાલનમાં એને લાગે છે. પશુદેહ કરતાં માનવદેહ લાગે છે દરજ્જે ઉંચો. ને એને રૂપરૂપશીલ વિપયોથી વિહંગવા માટે નહિ. આવેકા રાજકન્યાઓ અને શ્રેષ્ઠપુત્રીઓ પણ આવા ઉંચા જગ્યાએ ધરનારી હતી. તેથી સર્વશ્રેષ્ઠ ધર્મકર્તાવ્ય આવીને ઉભું રહેતાં ભાગવિદ્યામ્ વીસસર્ગ જતાં એટલે જ સાંભળીએ છીએ કે પૃથ્વીચંદ્ર, ગુણુસાગર સમરાદેય, જ શુક્રમાર વગેરેની પત્નીઓ ગદીચ અંસાર સુખને ભુક્તી, માત્ર પાત્ર જ કર્મસંધામ જેલે એમ નહિ, પણ પોતેય એ જેલવા તૈયાર થઈ ગઈ. પશુ હવન કરતાં મનુષ્યજનના ઉંચા કર્તાવ્ય ન સમજે, પશુદેહ કરતાં મનુષ્ય પશુને દેહ કોઈ વિશિષ્ટ સાધ્ય સિદ્ધ કરવા માટે મળ્યો છે, તેય અનંતા પુણ્ય ખર્ચ કરવા ઉપર મળ્યો છે, એવું ન સમજે તેનું ભેલું પણ માનવી ભેલું કે પશુનું ભેલું? પશુના અજ્ઞાન ભેલમાં હીરા જેવા માનવ ભવ ખરીયાના મહામૂહ્યના ખર્ચનો અને સદુપયોગના મહા લાભનો વિચાર સરળો ક્યાંથી આવી શકે ?

ક્ષત્રિયાણી તલવાર લે છે :-ક્ષત્રિયાણીની ધીરજ ન રહી. હવે એણે ખાલી મોંઠાનો ઉપદેશ બાંધ કર્યો. મોહનાં ઘેલાં કરતા પતિના હાથમાંથી તલવાર માગી લીધી. પતિ જાણે છે કે ‘કદાચ એ પોતે લડવા જવા માગતી હશે ! જોઈ એ કેવી રીતે જવા નીકળે છે ! જો એ જવા નીકળે તો તો પછી મને જ જતાં આવડે છે.’ ગમે તેમ પણ તલવાર એણે પત્નીને આપી.

વિશાલ માનસની ચાવી :—આહીં આ કર્તવ્યની સંશ્રામ ભૂમિ પર રણચંડી ગનેલીની યોજના આખી લુટી જા'છે ! અને એ પતિના મોહાધતાથી તુચ્છ ગનેલા માનસમાં ન સમજાય એ સહજ છે. સ્વયં ઉચ્ચ યોજનાઓની સ્ફુરણા થવી, કે યીજના ઉચ્ચ આશયોની કલ્પના આવવી. તે માટે વિશાલ માનસ જોઈએ છે

મનની વિશાલતા. પણ તોજળની શકે કે જો કોઈ બીજી-ત્રીજી લંપટતા, મોહાધતા, વિષયાધતા, વગેરે ન હોય.

ઉચ્ચ કોટની આત્મિક વિચારણા કરવા માટે એ બધી અધતા દૂર ફગાવી દેવી જોઈએ. આ કાવિયાળી અને કૃત્રિયમાં આટલો બધો ફરક છે, કે પત જોખાયે મરદ છતાં વેચાનો અધ અને ગાયલો ગન્યો છે ! ને પત્ની અખળા જાત છતાં હૃદયની દેખતી અને મર્દાનગીવાળી છે. એ કામવાસનામાં, વિષયોમાં અધ નથી. અલગત એ સાધવી નથી. એય હમણાં જ પરખીને હોયે સંસાર સુખના કોડ લઈને આવી છે. પરંતુ તે કોડે અધતાના કે લંપટતાના ઘરના નહિ. કેમ કે જોની દૃષ્ટિ સમક્ષ એથી ઉંચા પારમાર્થિક માનવ કર્તવ્યો છે. લુગો ત્યારે, એવો અવસર આવી લાગ્યો દેખાય કે જ્યાં હોયે સંસાર સુખની લાલસા પડી સુક્યે જઈ જાય છે, જો ઉચ્ચ કર્તવ્ય સાધવા હોય જો જીવનમાં અપ-કીર્તિના કલંક ન વહોરવા હોય,—આપું જ્યાં દેખાય, તે વળતે લુગો કે માણસ કેટલા બધા આહસિક પાકમ સુધી જઈ શકે છે !

રજપુતાણીનો આત્મભોગ :—રજપુતાણીએ એક હાથમાં તલવાર પકડી, બીજા હાથમાં પાનાના માથાના ચોટલો પકડ્યો! પછી બોલી, ‘જુઓ આ મનોહર મોઢાએ તમને લગ્નકમ જતા ચાટકાવ્યા છે. પણ યુદ્ધનું ક્ષાત્રકર્તવ્ય કેમ પડતું સુકાય ? તો....’ એમ બોલતાં, રજપત પતિ હજી તો આશ્ચર્ય અને ઈતેન્નરીમાં પડ્યો છે કે આ આગળ શું દંડે કહે છે, અને શું કરવા ધારે છે, ત્યાં તો આત્મભોગ દેવો આતુર બનેલી દ્વિત્રિયાણીએ રણચંડી બની તરત જ મજબુત હાથે ખટાક કંતેક તલવાર પોતાના જ સુકોમળ ગુલાબી ગળા પર ચલાવીને ગળું કાપી નાખી પતિના હાથમાં આપતાં કહ્યું કે.... “હ્યો, આ ગમતું અને દયાપાત્ર લાગતું મોઢું સાથે રાખી યુદ્ધમાં જાઓ એટલે નિરાંતે યુદ્ધનું કર્તવ્ય હવે બળત્રી શકશે.” ટાકામાંથી અને ઘડમાંથી તો લોહીના કુવારા છટી પડ્યા!! શુ આ! ભલભલાને એ જોતાં કમકમાં આવી જાય. પણ એ કુવારાએ અને સ્ત્રીના આવા પરાક્રમે અહીં તો રજપુતનું થીજી ગયેલું લોહી ઉકાળી મુક્યું. એક બાજુ ભારે પશ્ચાત્તાપ અને બીજુ ન્વલંત પ્રેરણા જાગી ઉઠી. શાનો પશ્ચાત્તાપ ? પોતે ક્ષાત્રવટ બુઢી સ્ત્રી રતનના પ્રાણ નાશમાં નિમિત્ત બન્યાનો પશ્ચાત્તાપ ! પ્રેરણા શાની ? મરણીઆ બની યુદ્ધ ખેલવાની. પત્ની પ્રત્યેની દયામણી લાગણીના ભૂકા થઈ ગયા.

જીવન સાથે સંગ્રામ :—રણભૂમિના સંગ્રામ જુદા, અને આવા જીવનસંગ્રામ જુદા દ્વિત્રિયાણીએ આ જીવનસંગ્રામ ખેડી બતાવ્યો છે. જીવનસંગ્રામ એટલે ? એટલે એ જ કે પોતાના જે પાનાનું જીવન પતિને ક્ષાત્રવટ ખૂલાવી

વન સંગ્રામ

પ્રમારંભ (છેવટે માનસિક) જન્મીને સંસાર વધે છે. તું બહુ ભર્યો.
હવે બંધ કર." આમ સમજવાનું ત્યાં પાછું મન ફેરે કે પછી
દુનિયામાં ઉભા કેવી રીતે : હેવું, સારા ધર્મના કાર્ય કેમ કરવા તો
ત્યાં સામે વળી લયાનક ચાર ગતિ વિચારવી આવું નામ લગાઈ.

ધર્મવૃત્તિઓ સામે લડો નહિ : સંયોગના બહાના :-

હવે જુઓ કે કેટલીક વાર એવું બને છે ને કે આ ઉચ્ચ
લવમાં ધર્મ કરવા, ને પરમાર્થ સાધવા માટે માંડમાંડ ગુરુનો
ઉપદેશ કે મિત્રની સલાહ મળી. પણ ત્યાં પાછું જીવને એનાથી
જંગલી સારી ધર્મવૃત્તિ સામે જ લડવાનું મન થાય છે, અને લડે
છે! મન એમ વિચાર્યા કરે છે કે "આ સાધુઓ શું લઈ બેઠા છે ?
લો, 'ધર્મ' કરો, દાન કરો, તપ કરો' એમ જોલી કાઢ્યું! જોલવું
સહેલું છે, પણ ખખર છે એમને કે આજે કાળ કેવો આવી
લાગ્યો છે? અમારે ઉપાધિઓ કેટલી! આજનાં શરીર કેવાં!
પૈસા ક્યાં છે?... " શું છે આ? ધર્મવૃત્તિ સામે લડાઈ. જાણે
ધર્મવૃત્તિને કહે છે 'જસ, તું આવી જસ. અહીં પેત્રીશ નહિ!'

અથવા મન એમ લોચા વાળે છે કે લાઈ! સાધુ તો ખરાખર
કહે છે, પરંતુ આજે આપણા સંયોગ ખરાખર છે? શું સંયોગ ?
'લખ્ન ખર્ચના, કે બીજા દુન્યવી પ્રસંગના ખર્ચના સંયોગ માથે
ઉભાં છે. તેમાં બીજે ન પહોંચાય.' એટલે? માત્ર ધર્મખર્ચના
સંયોગ નથી. કોઈ દુનિયાના કારણે, કે રોગના કારણે ભૂખ્યા
રહેવાના સંયોગ છે! તપધર્મના માટે હાલ સંયોગ નથી!

અથવા મન કહેશે 'હું તો ધર્મ કરવા ખૂબ તૈયાર છું; પણ
હવે આ ધરનાં માણસને દુઃખ લાગે છે, એ કંકળાટ કરે છે. ત્યાં
ધર્મ શી રીતે કરે?' આમ તપના, દાનના સંયોગ નથી.

કાળમહિમામાર્ગીના મર્તિ મેલનાં પાંચ કૃતોર્ધ્વકાળમે

અર્થાત્ પચ્ચાત્મા પ્રત્યેના ભાવનાચરણી સંસ્કારિત મર્તિ
પ્રુદિતે નેત્ર કયાચેય જ્ઞાતી દેવા કયાંચી ચ મળતી દેવા નેત્ર એક
અન્યર જગાડી દેા, મળતી દેા. આગળ કાળું છે:

‘તસ્ય સુચરિત લાભ્યનેહક’ કલ્પતોદિનુક્રમે વાળને’

તે લાભનું મૂલ્ય કરેડા સુખેના ગુણોથી ઉભું થાય છે.
અને તે અપમાના રૂપ છે. અર્થાત્ કરેડા જન્મેના સુદૃઢે ભાગ
થયા પછી સાર-ભાવમાથી તમારું ચિત્ત ખસનારું બનાવે.
ત્યારે ત્યારે પ્રભુ-ભક્તિને રસ ઉમેા થાય. પણ તે પાછા અપમા
અમજવેા, ખસી જતાં વાર નહીં.

એને વિચારે કે આપો મદદ મેળવે. ભક્તિના મળવાના પ્રયોગ હોય અથવા હોય, એને વધાવી લેવાના પ્રયત્ન કરે; અર્થાત્ એવા પ્રયોગમાંથી ભક્તિના ન વળાવી દે, ચિત્તને એમાં રાખે ન દેરી દે, એ કેવીકે બચાવે મૂકી જાય ! કોઈની આજ્ઞા કરવાનું, ક્રમાદિ આજ્ઞાનું, નિર્દેશનું દાન કરવાનું વગેરે ધર્મિક વસ્તુ, ક્યાં સુલભ છે? ધર્મિકવૃત્તિ ક્યાં રચની પડી છે? માંડ જાગવા જતી હોય ત્યાં જો એની જ સામે માનસિક લડાઈ થી કરે, તો પછી જો મરી પરવાદેહી ધર્મિકવૃત્તિને ફરી જાગની ફેરવી બધી કહાણી જાય ? મારે ધર્મિકવૃત્તિ સામે કદીય જો નહિ. એવું મનોમંથન કરાય ન કરે કે જે ધર્મિકવૃત્તિને મોનો કરે તો હોય; જે મંથન ધર્મિકવૃત્તિને મોજી બનાવી દઈ, આવી નાખી પાપની વૃત્તિ, આસક્તિ, મુખ સન્માનની વૃત્તિને જોતા જનાવતું હોય. હા. ત. દાનનો ભારે ઉપદેશ આપ્યો. તની વૃત્તિ ધર્મ. પણ પાછો વિચાર આવ્યો કે ‘આપણે ક્યાં જાડું હોયતા છીએ.’ ત્યાં પેલી દાનવૃત્તિ સામે લડાઈ જાય; અને દાન-ધર્મની વૃત્તિને બિચારીને અતે વિદાય લેવી પડશે. ધર્મને લાખો રૂપિયાની શ્રીમંતાઈ છોડી આધુ જનતા લેશે. તમાં થયું કે ‘અહો કેવો અદ્ભુત ત્યાગ ! હું પણ છેવટે કાંક ૧ કરૂં’ પરંતુ પાછું થયું કે મારે પ્રયોગ ક્યાં અનુકુળ છે? ફરી માંડું છે, અમય જરાજ છે....’ વગેરે ગડમથલ ચાલી ૧ શુ? ધર્મવૃત્તિ સામે લડાઈ. આ ન થવા દેવું લડવાનું છે. ધર્મવૃત્તિ સામે ધર્મવૃત્તિ સામે નહિ. ધર્મવૃત્તિ સાથે તો મિત્રતા જાળવવાની છે. હા, પાપવૃત્તિઓ સામે પળેપળ અગડતા રહેવાનું છે, તે ય જીવનભર મારે. એજ જીવન-પ્રાપ્તિ !

૧. જોટી લાલચોડી પાપવૃત્તિઓ :-

પાપવૃત્તિઓ જે જાતની છે જોટી લાલચો અને જોટી

લાગણીઓ ધન્દ્રિયોના વિષયોની લાલચો, ને એના સાધન-
 લક્ષ્મી વગેરેની લાલચો, એ પાપવૃત્તિઓ છે. ધન્દ્રિયો માટે સ-
 ગમતાં રૂપ, મનગમતાં સ્મિતેમા, મનગમતી દેખાવડી સ્ત્રી,
 સૂરીલા સંગીત, સુગંધીદાર પદાર્થો, મુલાયમ વસ્ત્રો અને ગંદ-
 વગેરેના સ્પર્શ, ગોરી સ્ત્રીઓનાં લાવણ્યભર્યાં રૂપ અને સ્પર્શ,
 એનાં મીઠા લાગતાં અંગોપાંગ, ટેસદાર આવાની સ્ત્રી-
 પીવાનાં પીણું; આ બધા વિષયો છે. એનાં આકર્ષણ, એ
 સારાપણની કલ્પના, એના સ્મરણમાંય આવતી મીઠાશ, એ
 આશાઓ એ ખોટી લાલચો છે, ને એ પાપવૃત્તિઓ છે, છ-
 ઐ કાંઈ આજકાલની નથી આવડતી. ત્યારે કોઈ સ્ફુલ્લ-કોલેન
 એ શીખવા જવું પડતું નથી જન્મેજન્મની આવડત છે બચ્ચાણી
 માંડી સોને એ આવડે છે, કેમ કે અંસાર નામની કોલેનમાં
 એ પાપવૃત્તિઓનો અનંત અનંત કાળનો અભ્યાસ થયેલ છે.
 તેથી જ જીવને એ આરપાર ચોતપ્રોત થઈ ગઈ છે. નરક ભે-
 ઘોર સીતમના સ્થાનમાં પૂર્વભવની પાપવૃત્તિની શિક્ષા તરીકે
 જીવનું પોતાનું શરીર આખું અસાધ્યવાર ઝુંદાઈ જાય, પણ
 દુઃખ એ પાપવૃત્તિઓ ઝુંદાવા તૈયાર નથી! એટલી બધી એ જીવતા
 જાયે સ્વભાવરૂપ બની ગઈ કે? ખરી રીતે આપણા જીવનો આ
 સ્વભાવ કાંઈ નહીં છે જ નહીં. સ્વભાવ તો શુદ્ધ જ્ઞાનનો, દર્શ-
 નનો વીતગતનાનો! પરંતુ અનાદિના અજ્ઞાસાગી આ આકર્ષણ
 લાલચો અને લાગણીઓ વગર મોંઢેનો અલગરૂપ થઈ ગઈ છે
 કિંમત અને સમ એ અનાવ આવડે છે.

દુઃખ વીતગત પાપવૃત્તિની વાળી યાદ ન આવે, એવું કહે
 છે. પણ આ વાતને જાણવું અને વિચારવું આવું જ છે.
 એવું જ જુદું પાપવૃત્તિના વિચાર આવે છે. દુઃખરૂપને મારવા-
 કે છે. અને સુખરૂપને મારવારૂપને મારવારૂપે છે. બન્ને

મહાવિટંબળા પામતો નિરાધારપણે લાગે છે ! જીવને કહો અહાહા કેવી મહાદુર્દશા ! કેવી દયાપાત્ર સ્થિતિ ! હે પ્રભુ ! ઉગાર, ઉગાર મને એ પાપવૃત્તિઓમાંથી, વર્તમાન જીવનમાં પણ એ લાલચોની પાછળ માનવતા રુમાવાય છે; મહાઝગરા મચે છે; હાયવેય, ચિંતા, હનન દ, અભિમાન, વગેરે દુઃસ્વપ્નકલ્પોને પાર નથી રહેતો ! આજની દુનિયામાં આ ઝરાઝર દેખાય છે. સામ-સામા બે લિજારીના ઝગરાથી માંડી, અમેરિકા રશિયા જેવા મોટા મોટા દેશના ઝગરા પ્રત્યક્ષ છે. લોકમાં પ્રપંચ દુઃશાતુંશી, અને રગડા ઇત્યાદિ શાથી કહે છે ? કહો, જોટી લાલચોની વધી ગયેલી માત્રાથી. માત્ર ખાનપાનની જ લાલચ નહિ, કેન્તુ અભક્ષ્યની લાલચ, સત્રિ લોજનની લાલચ, લક્ષ્મીની લંપટતા, દેશન કીરી-યારી અને મોજશોખની લાલચ, ઉપરાંત દુનિયામાં વટળાંધ કર-વાની, માનરુન્માન, અને સત્તા લોગવવાની લાલચનો આજે પ્લેગ (કેલેરા) ફાટ્યો છે ? એની પાછળ મહાન પ્રપંચ, કુટુંબ કલેશો, અનાચાર, બળાત્કાર, ચોરી, લુંટફાટ, મારામારી વગેરે પુરુષોશમાં ચાલી પડ્યું છે. એ લાલચોને જોઈ કંરવા આજે ભર-પૂર ભાપણો થાય છે, બૂમો મરાય છે ! છતાં એમાં જોછપ થવાને બદલે વૃદ્ધિ થતી દેખાય છે ! લાલચ લંપટતાઓ અને એના હમણાં કહેલાં કટુ પરિણામોના હુતાશનમાં આજની ઇતર માનવ-પ્રજા તો-શું પણ જૈન પ્રજામાંના પણ કેટલા ય શ્રેકાઈ રહ્યા છે. એમાંથી બચવા માટે એક ઉપાય છે-જીવનસંગ્રામ. જીવનભર એની સાથે ઝઝુમો. કોની સાથે ? જોટી લાલચો અને લાગણીઓ રૂપી પાપવૃત્તિઓ સાથે. એની સામે મોરચા માંડી નયાં નયાં ચાલે ત્યાં ત્યાં એને દબાવી કચરી દફનાવી દો.

૨. જોટી લાગણીઓરૂપી પાપવૃત્તિઓ :—

પાપવૃત્તિઓમાં બીજી જાત જોટી લાગણીઓની છે. મોહનૈય-

ન સંગ્રામ

યવાં માટે પણ ઉપાય હોય તો એક, જીવન-સંગ્રામનો.

હીર રોગ સામે સંગ્રામ, તો... :-

શું તમને લાગે છે કે જીવનભર સંગ્રામ ખેડ્યા વિના આ પાંચી હડીલી લાગણીઓ અને લાલચો આત્મામાંથી એમજ અજળી થાય ? એક દેહનો આગ-તુક અને તેય અલ્પકાળથી આવેલો રોગ હકાવવા માટે પણ કેટલીકવાર અગડ ઓપધ-ઉપચારની સહાઈ લઈ એ રોગ સામે ઠીક ઠીક અગડવું પડે છે; તો પછી આત્માના અનંત કાળ જૂના આ રોગની સાથે શું જોખું અગડવું પડશે ? પળેપળ અને પ્રવૃત્તિએ પ્રવૃત્તિને એ સાપ્રવૃત્તિઓ સામે અગડવામાં ખસ્યવી પડશે ! આ જીવનસંગ્રામના સર્વ કદી આયમવા નહિ દેવાય.

જીવન એવું જીવો કે :- જીવનસંગ્રામ એવો જેલો કે જેથી શાશ્વત જીવન મેળવવાનું શક્ય બને. વારંવાર બદલવા પડતા જીવનેની પરંપરા અટકે. આ જીવન ખાવાપીવા માટે નથી. એ પ્રયોજન તો કાગડા-કુતરાના ભવમાંય ચાલુ છે જીવન એ માટે નથી. માટે જાની કહે છે કે માત્ર ખાવાપીવા, પહેરવા-જોડવા વગેરેમાં કિંમતી જીવન ન ગુમાવો. દેહ મલ્યા છે અને ટકાવવા માટે ખાવું પીવું પડે એ ખરું; પણ દેહ ટકાવીને કરવાની તો ધર્મ સાધનાજ છે. એ જરાય ન ભુલો. સાધનથી સાધ્ય અવશ્ય પાંચી હોય. સાધ્ય અજળ કોટિયું છે, એ નજરથી દૂર ન રાખો. જગતમાં શાળાશી થાય એવું જીવન જીવો. નાલેશી થાય એવું ન જીવો. જીવનસંગ્રામનો એક ગ્રેરક પ્રસંગ બુજો.

-: સમરાદિત્યની દૃષ્ટિએ મૃત્યુ-જરા-બ્યાધિ :-

જાના પુરને રસ લેતો બનાવવાનો પ્રયત્ન :-

સમરાદિત્ય કેવલી મહર્ષિના નવ માનવ-ભવનો અધિકાર

જેઓએ ધરાધર ગાંભીર્યે દોય, મોહની તાકાત નથી કે જે આત્માને મુંઝાવી શકે. એની પાસે મોહનું શસ્ત્ર શુદ્ધ થઈ જાય. મોહનું જ મર્મસ્થાન લેદાઈ જાય. મિથ્યાત્વના તો કુરચા હોય જાય. અમ્યક્ત્વનો પ્રકાશ ઝળહળી ઉઠ્યો હોય. આહી નવ ભવ માંથી છેલ્લા લવના માત્ર જે ધનાવની જ વિચારણા કરીશું આને વધારે અવકાશ નથી. જ્યોરે અપ્તાપદજની પૂજા છે. એમાં પણ જીવન-સંઘ્રામની વાતો આવવાની છે. નવમાં ભવે સમરાદિત્ય નરવીર સમરાદિત્ય રાજપુત્ર તરીકે એ આવતયો છે. ત્યાં ક્યાંથી આવેલ છે? આઠમા મનુષ્ય-ભવે હવ્ય ચાન્દ્રજીવનમાં ક્યાં કરી અતુતાર દેવલોકના સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં તેત્રીસ માગ-શોપમના આઢિએ તેઓ ગયેલા હતા. ત્યાંથી ચ્યવી સમરાદિત્ય તરીકે આવતયો છે. છે રાજકુમાર! ઠાઠની કર્મીના નથી! દાક્ષિણ્યથી લળે છે બધામાં, પણ ગંભીરપણે! કશામાં ખાસ રસ નથી. જીવનસંઘ્રામ જેલી આઠ આઠ લવમાં વૈરાગ્ય દઢ કયે ગયા છે. પિતાએ કુમારને રસ માટે એક પ્રસંગને સાધ્યો. વસંતોત્વ આવ્યો. આખા નગરને શણગારવામાં આવ્યું. માર્ગમાં વિધ પ્રકરનાં દર્શ્યો રચવામાં આવ્યાં. તે દેશના રિવાજ મુજબ રાજ સાથે પ્રવંતે એ ઉત્સવમાં ભાગ લેવો જોઈએ. બહાર જઈ ઉત્તરણી કરવી જોઈએ. તેથી નગરજન તથા નગરના અગ્રણીઓ (મહાજનો) રાજ પાસે આવ્યા.

મહાજનવની નગરશેઠે કહ્યું, ‘નામદાર મહારાજાધિરાજ! બધા નગરજનો તૈયાર છે; ચંકાર જેમ સૂર્યની રાહ મુઝો, ચક્રવાક જેમ સૂર્યની રાહ જુઝો, તેમ ગો આપની રાહ મુઝો છે. વધારો બાપુ!’

રાજાએ આ તક હાથમાં લીધી, કહ્યું: “બહાસા પ્રજાજનો ! તો ઘણી ઉત્તણી જોઈ છે; આજે તમે આ (સમરાદિત્ય) કુંવર, તમારા લવિષ્યના રાજા છે, નેમને લઈ જાઓ.” પ્રજાજનોએ નિંદ્રી એ આદેશને વધાવી લીધો. કુંવરને કહેવામાં આવ્યું.

તાતનો આસાંકિત સમરાદિત્ય કુંવર ભલે એવા રસરહિત છે, યુ કોઈ ભવ્ય ઉદ્દેશ ઉભો કરી ચાલ્યો એ તો ! સવારી નીકળી. ૪૨ પ્રજાજનો સાથે અનેક દૃશ્યો જોતો જોતો ઝળાંઝળાં કરતા નેરી રથમાં પસાર થઈ રહ્યો છે. બાંદીજનો છડી પોકારી રહ્યા. પાળિત્રોના મીઠા સરોદો વાતાવરણમાં શું જ રહ્યા છે, પરંતુ તારે આખું નગર તે જતનના આનંદમાં ગરકાવ છે; ત્યારે આ તમ નરસનની નજર જુદું જ નિહાળે છે !

મૃત્યુનું દૃશ્ય :-

આ દૃશ્ય કયું ? :- દૂર એક ચોટલા પર એક માણસ પડેલો. મોંમાંથી ફીણ નીકળી ગયેલું છે; આંખો થરકાઈ ગઈ છે.

તે તરફ જોઈ, તત્ત્વદ્રષ્ટા સમરાદિત્ય રાજકુમાર સારથિને છે છે, “સારથિ ! હે સારથિ ! આ દૃશ્ય કયું રાખ્યું છે ? ખીન યોનો હેતુ તો સમજાય છે; પણ આ દૃશ્યનું રહસ્ય શું છે ?”

સારથિ કહે છે, “કુમારસાહેબ ! એ દૃશ્ય નથી. એ તો ક માણસ મૃત્યુ પામ્યો છે.”

“અરે ! મૃત્યુ પામ્યો ચોટલે શું થઈ ગયું ? મૃત્યુ પામ્યો ! ભલેને મૃત્યુ પામ્યો પણ એ આ ખીન લોક સાથે ચાલતો મ નથી ? ઉત્તણીમાં ભાગ કેમ નથી લેતો ! નાચતો-ફૂલતો મ નથી ?”

ન સંગ્રામ

છે, જીવનનો પાપ લોગવવા દુર્ગતિમાં ઘસડી જાય છે, એને
 કાવવા જીવન-સંગ્રામ જોલવાની જરૂર છે. એ સારી રીતે
 ૧. સવમાં જ જાની શકે તેમ છે. અંતિમ જીવન-સંગ્રામ
 રાજ્ય વિના જીતે જોલાય તેમ નથી. સમરાદિત્ય કહે છે; 'ને
 મેમર છે; અર્થાત્ જાધાને એક દિ મૃત્યુવશ થવાનું જ છે; તો
 પછી આ જાધું શા માટે ચોળાયું છે? અંતે ને આજ પરિણામ
 છે. તો શું આ દર્યોના વાંધલ-ધોંગાણથી જાચાવ મળે?'

મૃત્યુના કુર જોલ :-સમરાદિત્ય રાજકુમારની ચોંટ શાના
 ઉપર છે તે જાણતો નેજે. જીવનસંગ્રામનો એ સુલટ લોકને
 મૃત્યુની પરંપરા સામે લડી લેવાનું શિખવવા માગે છે. એટલે
 એ કહે છે કે આ ગીત નૃત્યાદિ ઉત્સવ એ શું વ્યાજળી છે ?
 કેમકે મેં તેવી જળવાન સદ્તનતો પ્રજાનું પ્રજાળ રક્ષણ કરવાનો
 દાવો રાજાતી હોય તો પણ ત્યાં

મૃત્યુ તો લોહોના સૌથી દિમતી જે પ્રાણ, તેને હરી શકે
 છે અને પ્રાણ હરાયા પછી એ જિયાગને માત્ર-મિલકત-પરિવાર
 કે યાવત્ પોતાની વર્ષો સુધી પોપેલી કાયા ઉપર પણ ક્યાં
 અધિકાર રહે છે? પ્રાણ લૂંટાવાની સાથે જ એ જાધું જ લૂંટાયું.

એમાંની કોઈ એકાદિ લૂંટ સામે સરકાર કેટલીય કકાપાર્ટી
 કાયદો, કોટવાલ (પોલીસ), કોર્ટ, કચેરી અને કેદની કોટડી રાખે
 છે. પણ મૃત્યુરાક્ષસની આવડી મોટી સર્વલૂંટ સામે એજ
 સદ્તનત કશું કરી શકતી નથી;—એ કેટલી દુઃખદ હકીકત !
 મૃત્યુનો કેવો મહાન બુદ્ધિમંત ! માણસને વેરાગ્ય પામવા માટે આ
 એક જબરદસ્ત મુદો શું જાસ નથી ?

લયં કર મૃત્યુ કોઈના વાહલા માતાપિતા, કોઈના વહાલા પુ

કરે છે, હવનનાં પાપ લોભવવા દુર્ગતિમાં ઘસારી નાથ છે, એને અટકાવવા હવન-સંગ્રામ જોડવાની જરૂર છે. એ ચારી રીતે આ લોકમાં જ પાની શકે તેમ છે. અંતિમ હવન-સંગ્રામ નરભવ વિના બીજે જોડાય તેમ નથી. સમસાદૃશ્ય કહે છે : “જે એમજ છે; અર્થાત્ જાણને એક દિ મૃત્યુવશ થવાનું જ છે; તો રહી આ જાણ શા માટે થોડતરું છે ? અંતે જે આજ પરિણામ છે. તો શું આ દશ્યોના ધોંધલા-ધોંધાણથી જાણવ મળે ?”

મૃત્યુના હુર જોડ :- સમસાદૃશ્ય રાજકુમારની ચોંટ શાના ઉપર છે તે જણાવે જોજો. હવનસંગ્રામનો એ સુલટ લોકને મૃત્યુની પરંપરા ગ્રામે લડી લેવાનું શિખવવા માગે છે. એટલે એ કહે છે કે આ ગીત નૃત્યાદિ ઉત્સવ એ શું વ્યાજળી છે ? કેમકે મે તેવી જાણવાન શક્તિનો પ્રજાનું પ્રજાણ રક્ષણ કરવાનો દાવો રાખતી હોય તો પણ ત્યાં

મૃત્યુ તે લોકોના ચોંટી કિંમતી જે પ્રાણ. તેને હરી શકે છે અને પ્રાણ હરાયા પછી એ જિવ્યાનને માલ-મિલકત-પરિવાર કે યાવત્ પોતાની વધે સુધી પોપેટી કાયા ઉપર પણ કયાં અધિકાર રહે છે ? પ્રાણ લૂંટાવાની સાથે જ એ જાણું જ લૂંટાયું.

એમાંની કોઈ એકાદિ લૂંટ સામે સરકાર કેટલીય કકાપાર્ટી કાયદો, કોટવાલ (પોલીસ), કોર્ટ, કચેરી અને કેદની કોટડી રાખે છે. પણ મૃત્યુરાક્ષસની આવડી મોટી સર્વલૂંટ સામે એજ સક્તિનંત કશું કરી શકતી નથી;—એ કેટલી દુઃખદ હકીકત ! મૃત્યુનો કેવો મહાન વુદ્ધ ! માણસને વેરાવ્ય પામવા માટે આ એક જળરક્ત મુદ્દો શું જાણ નથી ?

લયંકર મૃત્યુ કોઈના વાહલા-માતાપિતા, કોઈના વહાલા પુત્ર-

જઈએ છીએ. ત્યારે અહીં તો મૃત્યુથી બધું જ હતું ન હતું થાય છે, થવાનું નકકી છે, છતાં કોઈ ચિંતા નથી ?

શું ઉત્સવથી મૃત્યુની જોડાઈ મીઠી ? :-

અમરાદિત્ય કહે છે કે “જો મૃત્યુ નિરંકુશપણે બધું જ રદ-ખાતલ કરનાર છે, તો પછી ઉત્સવનો શો અર્થ છે ? શું ઉત્સવથી મૃત્યુની આ લલિમ જોડાઈ મીઠાવી શકાય ? શું પ્રાણ અને ધન-માલ-પરિવારની તથા કાયાની મૃત્યુથી થતી લૂંટ ઉત્સવ દ્વારા અટકાવી શકાય ? ના, પાછી કાંઈ મૃત્યુની પીડા એકવાર જ છે ? ના, અનેકવાર ! તો પછી શું એમ નથી લાગતું કે જો જગતમાં એવી કોઈ સાધના છે કે જેથી મૃત્યુ સામે જીવનજંગ ખેડી એના આગમન સદંતરજ અટકાવી શકાય, તો તે સાધનાને શુભાવનારી આવા ઉત્સવ વગેરેની એપ્ટાએ મૂર્ખ એપ્ટા છે ? ઉત્સવમાં એ અમૂલ્ય માનવ અવસર બરબાદ કરીએ સાધનાને ચૂકી જઈને અંતે પાછા અનેક મૃત્યુના શિકાર બન્યા કરવાનું ને ? તેમ એવા કુર મૃત્યુની તલવાર માથે ઝંઝુમતી હોય ત્યારે, આવા આનંદ ઉત્સવની લીલા એ શુભામ જીવને શરમ ભરેલી નથી ?” અમરાદિત્યની આ કીલોસોકીએ, આ તત્ત્વજ્ઞાને લોકોને ચક્રિત કરી દીધા ! ! મનુષ્ય જીવન એ લયંકર મૃત્યુ પર કાયમી વિજય મેળવવા માટે એવા કોઈ મહાન સંગ્રામ ખેલવા આડું જ છે. એ તત્ત્વજ્ઞાન અને ઉચ્ચ વિચારસરણીના ગગનમાં વિહરતા રાજકુમારના કથનનો ચુરુ હતો. એટલામાં આગળ ચાલતાં વળી બીજી જાતનું દશ્ય દેખાયું.

૨. વૃદ્ધાવસ્થાનું દશ્ય :-

એ ઉત્સવમાં દશ્યો તો કેઈ કેઈ જાતના છે. આજે પણ : દિવાળી કે પંદરમી ઓગસ્ટ વગેરેના લોક-ઉજવણીના દશ્યોની

ફેરી સારથિ કહે છે, “બાપુ ! ઘડપણ એ તો મૃત્યુનું ફત્ત, એ અગાઉથી આવીને જીવન-શક્તિ હણવાનું કાર્ય કરે છે. હારાનું ત્યાં કાંઈ પણ આવે તેમ નથી. એમના પર પણ નો કોપ ઉતરે છે.”

સમસંહિત્ય :- તો પછી આવું ઉત્સવનું ધાંધલ લોકોએ માટે થોજ્યું છે ?”

ઘડપણ રસાયણથી નહિ આટકે :-

ઘડી પણ જુઓ જીવન-સંગ્રામની જ વાત છે. જેમ ત્યુ આવતાં પહેલાં મૃત્યુની સામે અગડવાનું છે, તેમ ઘડપણની સામે પણ ઘડપણ આવતાં પહેલાં અજીમવાનું છે. એટલે ? કહો, જાની સુધીમાં અજીમી લેવાનું છે. ઘડપણનો હલ્લો થયા પછી શું જોરવાર નહિ થઈ શકે.

યુવાનીમાં કાયિક ગુણનો, મનસિક શક્તિનો, સારી જ્ઞાનો, પાત્ર્યનો, વગેરેનો ફાંકો રાખનારને ઘડપણમાં ફાંકો ફાલી જવો પડે છે.

સ્નેહી સંબંધીઓના પ્રેમ પણ આપણા શારીરિક ઘડપણે ઇડપણ પામે છે.

ત્યારે ત્યાગ, તપસ્યા, ધાર્મિક ક્રિયા-કાંડ, આત્મહિતની દોડધામ વગેરે કંઈવાની શક્તિ ઘડપણે ધરડી થઈ જાય છે. તાજી રહેતી નથી.

તેથી સમસંહિત્ય પૂછે છે કે આવા ઘડપણનો પણ હલ્લો આવશ્યક લાવી થતો હોય તો પછી ઉત્સવ-ઉત્તણીનો શો અર્થ છે ? શું એ ઘડપણને અટકાવશે ? કહેવાનો ભાવ એ છે કે એ

ફરી સારથિ કહે છે, “જાણી! ઘડપણ એ તો મૃત્યુનું ફત્તો છે. અગાઉથી આવીને જીવન-શક્તિ હણવાનું કાર્ય કરે છે. સંજનું ત્યાં કાંઈ પણ આવે તેમ નથી. એમના પર પણ કોઈ ઉતરે છે.”

અમરસંહિત :- તો પછી આવું ઉત્સવનું ધાંધલ લોકોએ માટે થોડું છે ?”

પણ રસાયણથી નહિ આટકે :-

આટલી પણ જુઓ જીવન-સંશ્રામની જ વાત છે. જેમ આવતાં પહેલાં મૃત્યુની સામે ઝગડવાનું છે, તેમ ઘડપણની પણ ઘડપણ આવતાં પહેલાં ઝગડવાનું છે. એટલે ? કહો, ની સુધીમાં ઝગડો લેવાનું છે. ઘડપણનો હૃદયો યંચા પછી ભેરવાર નહિ થઈ શકે.

સુવાનીમાં કાયિક બળનો, માનસિક શક્તિનો, સારી ને, પાચનનો, વગેરેનો કાંકો રાજાનારાને ઘડપણમાં કાંકો જાયો પડે છે.

સ્નેહી સંબંધીઓના પ્રેમ પણ આપણા શારીરિક ઘડપણે જ પામે છે.

ત્યારે ત્યાગ, તપસ્યા, ધાર્મિક ક્રિયા-કાંડ, આત્મહિતની સામ વગેરે કંઈવાની શક્તિ ઘડપણે ધરડી થઈ જાય છે. રહેતી નથી.

તેથી અમરસંહિત પૂછે છે કે આવા ઘડપણનો પણ હૃદયો રચનાવી થતો હોય તો પછી ઉત્સવ-ઉજવણીનો શો અર્થ જો એ ધરણને અર્થનો ? હરિશ્ચંદ્રે જણાવે છે કે એ

કેમ નાખતા નથી ? ”

આટલું બોલી સમસાદિત્યે કારી સમશેર ! જરોગર અભિનય કર્યો એવો ! કે ત્તણે હવે આ તલવારથી હુટ વ્યાધિ-રાકણને કમણને લમણાં જ દણી નાખશે ! જેથી એ હુટા નગરજનોને પીડે નહિ. એ શું સમજે છે ? પિતાહુત્ય એને ઉદારતાથી જતી કરી દશે, પણ આ નાલાયક વ્યાધિ ઉદાતાને યોગ્ય નથી. એને તો નમશેષ જ કરવા લેઈએ.

લેવા લેવું શું ? :—એક પછી એક સંસારના ચાલુ ગાણાતા પ્રસંગમાં પણ આધ્યાત્મિક દાંડમાં ચઢતા ક્રમા ને જે દ્રવ્યને સ્પર્શી રહ્યા છે તેને જરાજન વિચારને ક્રમાનું કયું ફેલ ! કેવું દ્રવ્ય ! જગત લેવા લેવું શું કમજો છે, અને કુમાર શું સમજે છે એ વિચારતાં આપણે કુમારમા અન્ય પ્રાણીથી અજાતેગણી ઉંચી ખીલડી માનવતાનો ખ્યાલ આવે છે.

વ્યાધિ સિવાયના કાળમાં વિચાર ખરો ? :—રાજકુમાર સમસાદિત્યે અહીં તો કમાલ કરી ! કેમ ત્તણે લોકના માથે ભયંકર મૃત્યુ અને ઘડપણફાળી હુશનો લેવા પછી ઉપરાપર વળી પાછો વ્યાધિ નામનો હુશન નજરે ચઢ્યો એટલે એવો તો જોરદાર શુરો અહીં ગયો કે તલવાર લઈને ઉપડયા. કેમ વાર ? તો કે વ્યાધિને દણી નાખવા, જેથી પછી લોકને પીડે નહિ ! જરાજન વ્યાધિ, ઘડપણ અને મૃત્યુ વળતે માણસ જેવો મુંઝાય, એવી મુંઝવણ સમસાદિત્યને આત્યારે જ નજર આમે તરવરે છે એથી જ એ ઉત્સવાદેત્યની પ્રવૃત્તિને બાલકીરા મણે છે, મૂળાંચિટા સમજે છે; અને લોકોને સમજવવા માગે છે. વાત આવી છે. આપણને વ્યાધિ આવે ત્યારે તો અકુળાર્થ જઈએ છીએ. પણ વ્યાધિ સિવાયના કાળમાં એ વિચારવાની કુ શક નથી કે વ્યાધિ

કેમ આવે છે ? કેમ એને આવતી અટકાવી શકાય ?

કર્મ-ઉદય ૧. અનિમિત્તક, ૨. અનિમિત્તકઃ સનિમિત્તકી
કેમ ગયવું ? :—

જીવનમાં એવા કેટલાય બધા પ્રસંગો જાને છે કે જેમાં વ્યાધિઓ માણસની પોતાની ભૂલના કારણે થાય છે. કર્મના ઉદય વિના તો દુઃખ આવતું જ નથી. પરંતુ શાસ્ત્ર કહે છે કે કેટલાક કર્મના ઉદય સનિમિત્તક હોય છે; જ્યારે કેટલાક અનિમિત્તક હોય છે. અનિમિત્તક એટલે તમે કોઈ બાં નિમિત્ત મેળવી આપો તો એ કર્મવિપાક-ઉદયમાં જોઈ શકો છો. દા. ત. માણસ વધારે પડતું ખાય તો અજીર્ણ વગેરે મંદવારો જોગ થાય. પરસેવાવાળા શરીરે હવા ખાય તો શરદીનો દર થાય. હલકા માણસને પૈસા ધીરે તો ગુમાવે. ઇત્યાદિ અને દાખલા છે. અગ્નિમાં હાથ ઘસાય તો બળવાનું ઉભું થાય. અર્થાં તે તે કર્મ તેવા તેવા સંયોગમાં ઉદયમાં તાણાઈ આવે છે. આ જુઓ કે જીવનમાં વિવિધ અપલક્ષણ આવરીને જીવો વ્યાધિઓ આમંત્રે છે. ત્યારે જોણે ક્યારેય પણ એવા રોગના જોગ ન જાનવા માટે જીવનગર મનમાન્યું વધારે પડતું ખાવાની લાલચ રોકી રાખી; ને એવી સુખશીલતાની લાલચ રોકી રાખી એમ જુ'ં ક્યું ? એવી લાલચો સામે જીવનસંયોગ ખેંચ્યા ! જ્યાંમાં હોય જીવન-સંયોગ કેટકેટલી જીવનના ખેલવા પડે. લાલચો ને આલસનાં કેઈ લાલચો સામે આવે, કેઈ વાચનાઓ જામે, કેઈ વિદ્યુત પ્રસંગો ડિવા થાય; ત્યાં કયાવસાનોઈમાં ઉકે એ બધાની સામે, આત્માનું જીવન અને જીવનનું કાલી રેવા માટે જીવન નિયંત્રણ ખેંચવા જીવન આપે જ કયા છે ?

અનિમિત્તક અશાતાના ઉદય શિવાય બીજા પ્રકારના અનિમિત્તક ઉદય જો છે, એ તો અહીંના આપણા બાહ્ય નિમિત્ત સંવસાની અપેક્ષા રાખતા નથી. એટલે મોટા અમરણથી અનતકુમાર વકવર્તી હોય, તો પણ કર્મના ઉદયે એને વ્યાધિ જકડે છે. આ માણસને પણ ક્ષય, કેન્સર, લાગંદરે લાંબુ પડે છે ને ? આ વ્યાધિ આમે એ વિચાર કરવાનો છે તે, એના ઉપદ્રવ સામે શું કરવું ? એજ ને કે જુનાં પાપકર્મને મંદા કરવા થી અરિહં પ્રભુનું દેવાનું પૂજન, સંમંજી, ત્યાગ, તપ તથા અંયમ આરાધવ એવી જ રીતે નવાં પાપકર્મ જાંધતાં વિચાર કરવો. વિચાર માત્ર નહીં પણ અટકાયત કરવી. એ કેવા માટે જીવનભર કે સંવસંકલિત પવિત્ર વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓમાં મર્યા રહી બરાબ વૃત્ત સામે જીવનસંગ્રામ ખેલવા ઘટે. પણ એ કરવા મદદે ઉત્સવ ઉત્તરણીમાં અમૂલ્ય માનવ-જીવન બરબાદ કરા જો શું ? એમ અમરાદત્ય કુમારનું કહેવું છે.

કર્મની સામે પણ સંગ્રામ : કેવી રીતે ? :-

પાપવૃત્તની જેમ કર્મની સામે જીવનસંગ્રામ ખેલવા માટેની ઘણી જાતની તપસ્યા આદરવી પડશે. કર્મને કાપવા માટે તપ સમાન તિદ્રણ શસ્ત્ર બીજું નથી. તપમાં ઉપવાસ, રસ-ત્યાગકષ્ટ, મૌન, કાયસ્થિરતા વગેરે બાહ્ય સાધના અને સાધના, વિનય, લકિત, પ્રાયશ્ચિત વગેરે આભ્યન્તર સાધના આ છે. આ સાધનાઓમાં પણ જીવનભર મર્યા રહેવાનું છે. તે કર્મ સામે જીવનસંગ્રામ ખેલાશે. તો એ સંગ્રામ કર્મરહિત બની મુક્ત થવાના જીવન માટેના સંગ્રામ થશે.

કેમ આવે છે ? કેમ એને આવતી ચટકાવી શકાય ?

કર્મ-ઉદય ૧. સનિમિત્તક, ૨. અનિમિત્તકઃ સનિમિત્તક
કેમ ગચ્છતુ ? :—

જીવનમાં એવા કેટલાય ગદ્યા પ્રસંગો જાને છે કે જે વ્યાધિઓ માણસની પોતાની ભૂલના કારણે થાય છે. કે ઉદય વિના તો હુઃખ આવતું જ નથી. પરંતુ શાસ્ત્ર કહે છે કે કેટલાક કર્મના ઉદય સનિમિત્તક હોય છે; ત્યારે કેટલાક અનિમિત્તક હોય છે. સનિમિત્તક એટલે તમે કોઈ ખાસ નિમિત્ત મેળવી આવો તો એ કર્મવિપાક-ઉદયમાં એ ચર્ચા આવે. દા. ત. માણસ વધારે પડતું ખાય તો અજીર્ણ વગેરે મંદવાર્ધન લોગ થાય. પરસેવાવાળા શરીરે હવા ખાય તો શરતીનો દર્દ થાય. હલકા માણસને પેસા ધીરે તો શુમાવે. ઈત્યાદિ અને દાખલા છે. અગ્નિમાં હાથ ઘસાય તો ગળવાનું ઉભું થાય. અર્થાતે તે તે કર્મ તેવા તેવા સંયોગમાં ઉદયમાં તાજાં આવે છે. આ જુઓ કે જીવનમાં વિવિધ અપલક્ષણ આવરીને જુઓ વ્યાધિઓ આમંત્રે છે. ત્યારે જોજો ક્યારેય પણ એવા રોગના ભોગ જનતા માટે જીવનગર મનમાન્યું વધારે પડતું ખાવાની લાડ રોટ્ટી રાખી; ને એવી સુખશીલતાની લાલચ રોટ્ટી રાખી એ શું કર્યું ? એવી લાલચો સામે જીવનસંગ્રામ ખેડ્યા ! ક્યાન લેંતે જીવન-સંગ્રામ કેટકેટલી વતનના ખેલવા પડશે. લાલતાં આલતાં કોઈ લાલચો સામે આવે, કોઈ વાતનાઓ વતને, કે વિષ્ટ પ્રસંગો હેલા થાય; ત્યાં કપાયલાગળીઓ ઉડે એ ગદ્યા સામે, આત્માનું રક્ષણ અને કિન્નવન કરી હેલા માટે જીવ સંગ્રામ ખેડ્યા વિન. આજે જ કયાં છે ?

અનનિમિત્તક

અનનિમિત્તક પરિણામથી અથવા શું કહેવું ? :-

અનનિમિત્તક અગ્રાણના કલ્પ ગિયાવ બીજા પ્રકારના અનિ-
મિત્તક કલ્પ છે. એ તો અહીંના અગ્રાણ ગામ નિમિત્તને
અથવા અગ્રાણ સંબંધના નથી. એટલે એટલે અગ્રાણની અનનિમિત્તક
અગ્રાણી કહેવા તો પણ કરવાનું કલ્પને વ્યાખ્યાન કરે છે. આથી
અગ્રાણને પણ કલ્પ કહેવાનું, અગ્રાણને કલ્પ પડે છે ને ? આથી
કલ્પ ? એટલે ને કે જુના પાપકર્મને મોટા કરવા શ્રી અનિ-
મિત્તક કલ્પ પૂરત, અગ્રાણ તપ તથા અનનિમિત્તક અગ્રાણ
એવી જ રીતે તપ પાપકર્મ જાંધતાં વિચાર કરવા. વિચાર
મોત નહીં પણ અટકાયત કરવી. એ કે વા માટે જીવનભર શ્રી
અનનિમિત્તક પાપકર્મ જાંધતાં અનનિમિત્તક અગ્રાણ
જીવન જીતે આમે જીવનસંગ્રામ જોડવા ઘટે. પણ એ કરવાને
બહાર કલ્પ ઉત્તરમાં અમૂલ્ય માનવ-જીવન બદલાઈ કલ્પ
શું ? એમ અમરસંકલ્પ કહેવું છે.

કર્મની આમે પણ સંગ્રામ : કેવી રીતે ? :-

પાપકર્મની જેમ કર્મની આમે જીવનસંગ્રામ જોડવા માટે
ધણી ધણી જાતની તપસ્યા આદરવી પડશે. કર્મને કાપવા માટે
તપ સમાન તિલક શસ્ત્ર બીજું નથી. તપમાં ઉપવાસ, રસ-ત્યાગ
કાયકર, મૌન, કાયસ્થિરતા વગેરે બધા સાધના અને સ
ધ્યાન, વિનય, લડિત, પ્રાચિત વગેરે આવડતના સાધના
છે. આ સાધનાઓમાં પણ જીવનભર અથવા રહેવાનું છે.
કર્મ આમે જીવનસંગ્રામ જોડાયે. તો એ સંગ્રામ કર્મ
બની મુકત થવાના જીવન માટેના સંગ્રામ થશે.

કેમ આવે છે ? કેમ એને આવતી અટકાવી શકાય ?

કર્મ-ઉદય ૧. સનિમિત્તક, ૨. અનિમિત્તક: સનિમિત્તકી
કેમ ગયલું ? :—

જીવનમાં એવા કેટલાય ગદા પ્રસંગો જાને છે કે જેમ
વ્યાધિઓ માણસની પોતાની ભૂલના કારણે થાય છે. કર્મનું
ઉદય વિના તો હુઃખ આવતું જ નથી. પરંતુ શાસ્ત્ર કહે છે
કેટલાક કર્મના ઉદય સનિમિત્તક હોય છે; જ્યારે કેટલાક
અનિમિત્તક હોય છે. સનિમિત્તક એટલે તમે કોઈ જ
નિમિત્ત મેળવી આવો તો એ કર્મવિપાક-ઉદયમાં ખેંચાઈ આવે
દા. ત. માણસ વધારે પડતું ખાય તો અજીર્ણ વગેરે મંદગા
ભોગ થાય. પરસેવાવાળા શરીરે હવા ખાય તો શરદીનો
થાય. હલકા માણસને પૈસા ધીરે તો શુભાવે. ઈત્યાદિ એ
દાખલા છે. અગ્નિમાં હાથ ઘસાય તો ગળવાનું ઉભું થાય. એ
તે તે કર્મ તેવા તેવા સંયોગમાં ઉદયમાં તાણાઈ આવે છે. એ
જુઓ કે જીવનમાં વિવિધ અપલક્ષણ આચરીને જીવો વ્યાધિ
આમંત્રે છે. ત્યારે જોઈ ક્યારેય પણ એવા રોગના ભોગ
જનવા માટે જીવનગર મનગાન્યુ વધારે પડતું ખાવાની લ
રોડી રાખી; ને એવી સુખશીલતાની લાલચ રોડી રાખી
શું કર્યું ? એવી લાલચો સામે જીવનસંઘામ ખેડ્યા ! ક્યા
લેખે જીવન-સંઘામ કેટકેટલી જાનના ખેડવા પડે. દ્વાત્રાત્ર
આસનાં કોઈ લાલચો સામે આવે, કોઈ વાસનાઓ જામે,
વિકટ પ્રસંગો ઉભા થાય; ત્યાં ક્યાવડાગળીઓ ઉડે એ જા
સામે, આગ્માનું રક્ષણ અને ઉત્તરવન કરી રેલા માટે જ
નંદ્રન ખેંચ્યા વિના અટકે જ ક્યાં છે ?

અનિમિત્ત

અનિમિત્તક અશાતાના ઉદય વિષય ત્રિપાવ બીજા પ્રશ્નના અનિ-
મિત્તક ઉદય છે. એ તો અહીંના આપણા ગાલ નિમિત્તને
અહીંની અપેક્ષા સંબંધ નથી. એટલે એટલે અમનની ગતિનુસાર
અહીંની દોષ, તો પણ કર્મના ઉદયે એને વ્યાપિ જરૂર છે. મારા
આવશ્યક પણ હાય. કેન્દ્ર. ભગંદર હાથ પડે છે ને? આવી
વ્યાપિ આમે એ વિચારે કરવાનો છે ને, એના ઉપદેશ આમે શું
જુ? એક ને કે જુનાં પાપકર્મને મંદા કરવા શ્રી અર્ચિ-સંત
જુનું દયાન પૂજન. કમનુસાર તપ તથા અંગમ આગધવા.
એવી જ રીતે તપાં પાપકર્મ આંધતાં વિચાર કરવા. વિચાર
મોત નહીં પણ અટકાયત કરવી એ કેવા માટે જીવનભર શ્રી
અવરોધિન પવિત્ર વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓમાં મર્યા રહેને
ખરાબ વૃત્તિ આમે જીવનસંગ્રામ જેલવા ઘટે. પણ એ કરવાને
બદલે ઉત્સવ ઉત્સાહમાં અમુલ્ય માનવ-જીવન બચાવ કરાય
જ શું? એમ સમસા. કલ્પ કુમારનું કહેવું છે.

કર્મની આમે પણ સંગ્રામ: કેવી રીતે? :-

પાપજ તેની જેમ કર્મની આમે જીવનસંગ્રામ જેલવા માટે
ઘણી ઘણી વતની તપસ્યા આદરવી પડશે. કર્મને કાપવા માટે
તપ સમાન તિહણુ શસ્ત્ર બીજું નથી. તપમાં ઉપવાસ, રસ-ત્યાગ
કાયકંઠ, મૌન, કાયસ્થિરતા વગેરે બહુ સાધના અને જ્ઞાન
ધ્યાન, વિનય, લકિત, પ્રાદક્ષિત વગેરે આવશ્યક સાધના આવે
છે. આ સાધનાઓમાં પણ જીવનભર મર્યા રહેવાનું છે. તો
કર્મ આમે જીવનસંગ્રામ જેલાશે. તો એ સંગ્રામ કર્મરહિત
બની મુક્ત થવાના જીવન માટેના સંગ્રામ થશે.

કેમ આવે છે ? કેમ એને આવતી અટકાવી શકાય ?

કર્મ-ઉદય ૧. સનિમિત્તક, ૨. અનિમિત્તક; સનિમિત્તક કેમ જાયવું ? :—

જીવનમાં એવા કેટલાય જગ્યા પ્રસંગો જાને છે કે જે વ્યાધિઓ માણસની પોતાની ભૂલના કારણે થાય છે. કર્મ ઉદય વિના તો હુઝ આવતું જ નથી. પરંતુ શાસ્ત્ર કહે છે કેટલાક કર્મના ઉદય સનિમિત્તક હોય છે; જ્યારે કેટલા અનિમિત્તક હોય છે. સનિમિત્તક એટલે તમે કોઈ બાબતે નિમિત્ત મેળવી આવો તો એ કર્મવિપાક-ઉદયમાં ખેંચાઈ આવે છે. ત. માણસ વધારે પડતું ખાય તો અજીર્ણ વગેરે મંદવારંભોગ થાય. પરસેવાવાળા શરીરે હવા ખાય તો શરદીનો દર થાય. હલકા માણસને પૈસા ધીરે તો શુભાવે. ઇત્યાદિ અને દાખલા છે. અગ્નિમાં હાથ ઘસાય તો જળવાનું ઉભું થાય. અર્થાત્ તે તે કર્મ તેવા તેવા સંયોગમાં ઉદયમાં તાળાઈ આવે છે. આમ જુઓ કે જીવનમાં વિવિધ અપલક્ષણ આવરીને જીવો વ્યાધિઓમાં આમંત્રે છે. ત્યારે જોણે ક્યારેય પણ એવા રોગના ભોગ જાનવા માટે જીવનગર મનમાન્યું વધારે પડતું ખાવાની લાલચ રોકી રાખી; ને એવી સુખશીલતાની લાલચ રોકી રાખી એણે શું કર્યું ? એવી લાલચો સામે જીવનસંયોગ ખેંચ્યા ! ધ્યાનમાં લેજો જીવન-સંયોગ કેટકેટલી જતનના ખેંચવા પડે. દ્વારતાં ને ચાત્રનાં કોઈ લાલચો સામે આવે, કોઈ વારનાઓ જતો, કોઈ ચિદ્ર પ્રસંગો ઉભા થાય; ત્યાં કપાયલાગળીઓ ઉઠે-એ જગ્યાની સામે, આત્માનું વલણ અને ઉન્નયન કરી લેવા માટે જીવન સંયોગ ખેંચ્યા વિના આવે જ ક્યાં છે ?

નિમિત્તક-પાપોદયથી બચવા શું કરવું ? :-

નિમિત્તક અપરાધના કારણે જિવાય બીજા પ્રકારના અનિ-
તક કાર્ય છે છે, એ તો બહોળા આપણા બાહ્ય નિમિત્તને
સાચી અર્થેથી સંભળવા નથી. જોઈએ મોટે ચમત્ક્રમથી સનાતનમાર
કર્મની કાય, તો પણ કર્મના કારણે એને વ્યાધિ નકરે છે. ગાસ
પરસને પણ દુઘ, કેન્દ્ર, બળદંડ લાગુ પડે છે ને ? આવી
રૂપિ સામે એ વિચાર કરવાનો છે તો, એના ઉપદ્રવ સામે શું
કરું ? એવું ને કે જુનાં પાપકર્મને મદદ કરવા શ્રી અસ્તિત્વ
કેવું ધ્યાન પૂરત, સ્મારણ, ત્યાગ, તપ તથા સાયમ આગધવા.
ત્યાગ ન કરીને નવાં પાપકર્મ જાળવવાં વિચાર કરવા. વિચાર
તર નંદા પણ અટકાયત કરવી. એ કેવા મોટે જીવનભર શ્રી
વચકચિત પવિત્ર વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓમાં મર્યાદા રહીને
સાચા વૃત્તિ સામે જીવનસંગ્રામ જોલવા ધરે. પણ એ કરવાને
દરે ઉત્તર દિવસોમાં અમૂલ્ય માનવ-જીવન બરબાદ કરાય
? શું ? એમ અમરસંદેહ હોવાનું કહેવું છે.

કર્મની સામે પણ સંગ્રામ કેવી રીતે ? :-

પાપાટ તેની જેમ કર્મની સામે જીવનસંગ્રામ જોલવા મોટે
શક્તિ ધારી વતની તપસ્યા આદરવી પડશે. કર્મને કાયવા મોટે
તપ સમાન તિકણ શસ્ત્ર બીજું નથી. તપમાં ઉપવાસ, દસ-ત્યાગ
કાયકપટ, મીન, કાયસ્થિરતા વગેરે બાહ્ય સાધના અને જ્ઞાન
ધ્યાન, વિનય, ભકિત, પ્રીતિશિલ વગેરે આભ્યંતર સાધના આવે
છે. આ સાધનાઓમાં પણ જીવનભર મર્યાદા રહેવાનું છે. તો
કર્મ સામે જીવનસંગ્રામ જોલાશે. તો એ સંગ્રામ કર્મરહિત
બની મુક્ત થવાના જીવન-મોટેના સંગ્રામ થશે.

કેમ આવે છે ? કેમ એને આવતી અટકાવી શકાય ?

કર્મ-ઉદય ૧. સનિમિત્તક, ૨. અનિમિત્તકઃ સનિમિત્તકી
કેમ બચવું ? :—

જીવનમાં એવા કેટલાય બધા પ્રસંગો બને છે કે જેને
વ્યાધિઓ માણસની પોતાની ભૂલના કારણે થાય છે. કર્મ
ઉદય વિના તો હુઁબ આવતું જ નથી. પરંતુ શાસ્ત્ર કહે છે
કેટલાક કર્મના ઉદય સનિમિત્તક હોય છે; બ્યારે કેટલા
અનિમિત્તક હોય છે. સનિમિત્તક એટલે તમે કોઈ બા
નિમિત્ત મેળવી આપો તો એ કર્મવિપાક-ઉદયમાં ખેંચાઈ આ
દા. ત. માણસ વધારે પડતું ખાય તો અજીર્ણ વગેરે મંદવાડના
ભોગ થાય. પરસેવાવાળા શરીરે હવા ખાય તો શરતીનો દરતી
થાય. હલકા માણસને પૈસા ધીરે તો ગુમાવે. ઈત્યાદિ અનેક
દાખલા છે. અગ્નિમાં હાથ ઘસાય તો બળવાનું ઉભું થાય. અર્થાત્
તે તે કર્મ તેવા તેવા સંયોગમાં ઉદયમાં તળાઈ આવે છે. આમાં
જુઓ કે જીવનમાં વિવિધ અપલક્ષણ આચરીને જીવો વ્યાધિઓને
આમંત્રે છે. ત્યારે જોણે ક્યારેય પણ એવા રોગના ભોગ ન
બનવા માટે જીવનભર મનગાન્યુ વધારે પડતું ખાવાની લાલચ
રોકી રાખી; ને એવી સુખશીલતાની લાલચ રોકી રાખી એણે
શું કર્યું ? એવી લાલચો સામે જીવનસંક્રમ ખેડ્યા ! ધ્યાનમાં
લેજો જીવન-સંક્રમ કેટકેટલી જાનના ખેડવા પડે. દાહતાં ને
આહતાં કોઈ લાલચો સામે આવે, કોઈ વારનાઓ જાહે, કોઈ
વિકટ પ્રસંગો ઉભા થાય; ત્યાં કપાયલાગળીઓ ઉઠે-એ બધાની
સામે, આત્માનું રક્ષણ અને કિન્નયન કરી દેવા માટે જીવન
સંક્રમ ખેડ્યા ! બન. આવે જ કયાં છે ?

અનિમિત્તક-આપોદયથી ખચવા શું કરવું ? :-

અનિમિત્તક અજ્ઞાતાના હૃદય ગિવાય ધીન્ત પ્રપાદના અનિ-
મિત્તક હૃદય છે, એ તેા આરોના આપણા બાહ્ય નિમિત્તને
મિલવાની અપેક્ષા રાખતા નથી. એટલે મોટે સમજાથી સતત-કુમાર
વકરતી હોય. તેા પણ કર્મના હૃદયે એને બચાધિ નહીં છે. આરા
માલગને પણ શય, કેન્દ્ર, ભગંદરે હાથ પડે છે ને ? આવી
બોધિ સામે એ વિચાર કરવાનો છે તે, એના ઉપદેશ સામે શું
વું ? એજ ને કે જુનાં પાપકર્મને મંદા કરવા શ્રી અન્દિત
જીવનું ક્યાન પૂજન, કેમણુ, ત્યાગ, તપ તથા સંયમ આગધવા.
મંદી જે રીતે નવાં પાપકર્મ બાંધતાં વિચાર કરેલા. વિચાર
માત્ર નહીં પણ અટકાયત કરવી. એ કેવા માટે જીવનભર શ્રી
જીવનકથિન પવિત્ર વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓમાં મર્યા રહીને
પાશળ વૃત્તિ સામે જીવનસંગ્રામ ખેલવા ઘટે. પણ એ કરવાને
હિંમે ઉત્સવ ઉત્તર્ણીમાં અમૂલ્ય માનવ-જીવન ખરબાદ કરાય
શું ? એમ સમસાદત્ય કુમારનું કહેવું છે.

મર્મની સામે પણ સંગ્રામ: કેવી રીતે ? :-

પાપવૃત્તિની જેમ કર્મની સામે જીવનસંગ્રામ ખેલવા માટે
જાણી ઘણી વ્રતની તપન્યા આદરવી પડશે. કર્મને કાપવા માટે
તપ સમાન તિક્ષણ શસ્ત્ર બીજું નથી. તપમાં ઉપવાસ, રસ-ત્યાગ
તથકષ્ટ, મૌન, કાયસ્થિરતા વગેરે બાહ્ય સાધના અને જ્ઞાન
ચાન, વિનય, લકિત, પ્રાયશ્ચિત વગેરે આલ્યન્તર સાધના આવે
છે. આ સાધનાઓમાં પણ જીવનભર મર્યા રહિવાતું છે. તેા
કર્મ સામે જીવનસંગ્રામ ખેલાશે. તેા એ સંગ્રામ કર્મરહિત
બની મુક્ત થવાના જીવન માટેના સંગ્રામ થશે.

કેમ આવે છે ? કેમ એને આવવી આવકાવી શકાય ?

કર્મ-ઉદય ૧. સનિમિત્તક, ૨. અનિમિત્તકઃ સનિત્તકઃ
કેમ જાણવું ? :-

જીવનમાં એવા કેટલાય જાણ પ્રસંગો જોઈ શકે છે જેમાં વ્યાધિઓ માણસની પોતાની જૂલના કારણે આવે છે. કર્મના ઉદય વિના તો હુઝ આવતું જ નથી. પરંતુ શાસ્ત્ર કહે છે કે કેટલાક કર્મના ઉદય સનિમિત્તક હોય છે; ત્યારે કેટલાક અનિમિત્તક હોય છે. સનિમિત્તક એટલે તમે કોઈ જાણ નિમિત્ત મેળવી આવો તો એ કર્મવિપાક-ઉદયમાં ખેંચાઈ આવે. દા. ત. માણસ વધારે પડતું ખાય તો અજીર્ણ વગેરે મંદવારનો ભોગ થાય. પરસેવાવાળા શરીરે હવા ખાય તો શરદીનો દરદી થાય. હલકા માણસને પૈસા ધીરે તો શુભાવે. ઈત્યાદિ અનેક દાખલા છે. અગ્નિમાં હાથ ઘસાય તો જળવાનું ઉભું થાય. અર્થાત્ તે તે કર્મ તેવા તેવા સંયોગમાં ઉદયમાં તણાઈ આવે છે. આમાં જુઓ કે જીવનમાં વિવિધ અપલક્ષણ આચરીને જીવો વ્યાધિઓને આમંત્રે છે. ત્યારે જેણે ક્યારેય પણ એવા રોગના ભોગ ન જનવા માટે જીવનભર મનમાન્યું વધારે પડતું ખાવાની લાલચ રોકી રાખી; ને એવી સુખશીલતાની લાલચ રોકી રાખી એણે શું કયું ? એવી લાલચો સામે જીવનસંગ્રામ ખેડ્યા ! ધ્યાનમાં લેજો જીવન-સંગ્રામ કેટકેટલી જતનના ખેલવા પડશે. હાલતાં ને ચાલતાં કોઈ લાલચો સામે આવે, કોઈ વાસનાઓ જતજે, કોઈ વિકટ પ્રસંગો ઉભા થાય; ત્યાં કપાયલાગાળીઓ ઉઠે-એ જાણની સામે, આત્માતું રક્ષણ અને ઉન્નયન કરી લેવા માટે જીવન-સંગ્રામ ખેડ્યા વિના આરો જ કયાં છે ?

કર્મ સંગ્રામ

અનિમિત્તક-પાપોદયથી બચવા શું કરવું :-

અનિમિત્તક અશાતાના ઉદય ત્રિવાય ગીત પ્રકારના અનિ-
મિત્તક ઉદય છે છે, જો તો અહીંના આપણા બાહ્ય નિમિત્તને
સંવેદનાની અપેક્ષા રાખતા નથી. જોટલે જોટો અમરણાંધી સનકુમાર
ચક્રવર્તી હોય, તો પણ કર્મના ઉદયે જોને વ્યાધિ જકડે છે. સાસ
માણસને પણ ક્ષય, કેન્ડર, લગ્નદરે લાગુ પડે છે ને ? આવી
વ્યાધિ આમે જો વિચાર કરવાનો છે તે, જોના ઉપદ્રવ આમે શું
કરવું ? જોને ને કે જુનો પાપકર્મને મંદા કરવા શ્રી અરિહંત
પ્રભુનું ધ્યાન પૂજન, દસ-ભૂ. ત્યાગ. તપ તથા સંયમ આરાધવા.
જેવી જે રીતે નવાં પાપકર્મ બાંધતાં વિચાર કરવો. વિચાર
માત્ર નહીં પણ અટકાયત કરવી. જો કેવા માટે જીવનભર શ્રી
મયજકથિત પવિત્ર વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓમાં મર્યા રહીને
જનણ વૃત્ત આમે જીવનસંગ્રામ ખેલવા ઘટે. પણ જો કરવાને
ખદે ઉત્સવ ઉત્સાહમાં અમૂલ્ય માનવ-જીવન ખરણાદ કરાય
જો શું ? જોમ સમરાદ્ય કુમારનું કહેવું છે.

કર્મની આમે પણ સંગ્રામ કેવી રીતે ? :-

પાપવૃત્તની જેમ કર્મની આમે જીવનસંગ્રામ ખેલવા માટે
ઘણી ઘણી જાતની તપમ્યા આદરવી પડશે. કર્મને કાપવા માટે
તપ સમાન તિલ્લુ શસ્ત્ર બીજું નથી. તપમાં ઉપવાસ, રસ-ત્યાગ
કાયકપટ, મૌન, કાચસ્થિરતા વગેરે બાહ્ય સાધના અને જ્ઞાન
ધ્યાન, વિનય, ભક્તિ, પ્રાયશ્ચિત વગેરે આભ્યંતર સાધના આવે
છે. આ સાધનાઓમાં પણ જીવનભર મર્યા રહેવાનું છે. તો
કર્મ આમે જીવનસંગ્રામ ખેલાશે. તો જો સંગ્રામ કર્મરહિત
બની મુક્ત થવાના જીવન માટેના સંગ્રામ થશે.

ધર્મિક તપ-અપ-જ્ઞાનની રીતો માંડવામાં મન લાયક છે.

(૩) શેઠો કેટલીક વાર એવો દેવતાઓ આવીને ઉભા રહે છે કે કેટલાય આગમના કાર્યો પર છળરોડો વાળી દે છે.

(૪) વ્યાધિઓ પીડા તો આપે છે તો આપે છે, પણ માર્ગે પાપની જાણનાઓ, અવધનમણ, મનિભાજન વગેરે કોઈ પાપની કસ્ટી ચ આપે છે; અને માર્ગે ઉપાસનામાં તપ, અસ્તમ વગેરે ધર્મના વિસ્મરણ આપે છે.

(૫) પુણ્ય ખોઈ અને પાપ આવરીને કમાયેલા પૈસાથી એવે ધર્મકાર્યો કરવાની વાત દુરઃ પરંતુ આ વ્યાધિઓએ મેંડેડો હલારો રૂપિયા ખાઈ લેય છે, અને નાટક તો એવું જમાવે છે કે દુરઃ મટાવવા પાછળ રૂપિયા પચાસ હજાર પાળી કસો, પણ એવે માણસ મરવાની આવી પર છે, તો જ્ઞાન પુણ્યના માત્ર પાંચ હજાર પામશે. એટલે? હજી ચ તેં હવે એમ લાગતું હોત તો એ રોગ નિવારવા ખીલ લાગતું પાળીનું કરત; પણ મટે છે માટે હેનો પરવાર પાંચ હજાર! શેઠોતું કેલુંક દોર્જન્ય! કેવી પાપલીલા!

જરા (વૃદ્ધાવસ્થા)ની જેમ મૃત્યુનું જનકાર્ય કરે છે. આ વ્યાધિ, જરા અને મૃત્યુની ચંદલનાણાં થોજનામાંથી હવ છટકી શકે તેમ નથી.”

એના ઉપર રાજકુમાર સમરાદિત્ય ફરીથી એજ પ્રશ્ન કરે છે કે ‘જો માણસ આ જાધાનો શિકાર છે, તો પછી આવી ઉત્સવ-નૃત્યાદિ ધાંધલ આવશ્વાનો શો અર્થ છે?’

ત્રણેય પ્રશ્નમાં એક જ પ્રશ્ન છતાં કહ્યો છે, એ પુણ્ય જ સ્વચ્છ છે. પ્રશ્નની પાછળ મહાન તત્ત્વજ્ઞાન પડેલું છે. ઉત્સવ

ધાર્મિક તપ-વ્રત-ધ્યાનની નહીં માંડવાળાં લઈ લેય છે.

(૩) સેવેલ કેટલીક વાર મેંથી કહેવાયે આવીને કહ્યું હોય છે કે કેટલાય અગત્યના કાર્યો પર છળપટો વાળી દે છે.

(૪) વ્યાધિઓ પીડા તો આપે છે તો આપે છે, પણ સાથે પાપની આવડાઓ, અબક્યભલાણી, અનિભાજન વગેરે કેઈ પાપની કસોટી ચ આપે છે; અને વળી ઉપરાતમાં તપ, સત્ત્વ ય ગેરે ધર્મના વિચારણુ આપે છે.

(૫) પુણ્ય ખાઈ અને પાપ આગવીને કમાયેલા પેચાથી હવે ધર્મકાર્યો કરવાની વાત હર પદનું આ વ્યાધિઓએ મેંડેલો કમરો રૂપિયા ખાઈ લેય છે, અરે નાટક તો એવું નમાવે છે કે હર મરાવવા પાછળ રૂપિયા પચાસ હજાર પાછી કમાયે, પણ હવે માણસ મરવાની આગ્રી પર છે, તો હાન પુણ્યના માત્ર પાંચ હજાર પામશે. એટલે ? હજી ય લે હવે એમ લાગતું હોત તો એ રોગ નિવારવા બીજા લાગતું પાછીનું કરત; પણ મરે છે માટે લેતો પરવાર પાંચ હજાર ! રોગોનું દેવુંક દોઢન્ય ! દેવી પાપલીલા !

જરા (વૃદ્ધાવસ્થા)ની જેમ મૃત્યુનું હાકાર્ય કરે છે. આ વ્યાધિ, જરા અને મૃત્યુની સંકલનાબદ્ધ યોજનામાંથી હવ છટકી શકે તેમ નથી.”

જોના ઉપર રાજકુમાર અમરાદિત્ય ફરીથી એજ પ્રશ્ન કરે છે કે ‘જો માણસ આ બધાનો શિકાર છે, તો પછી આવી ઉત્સવ-નૃત્યાદિ ધાંધલ આવડવાનો શો અર્થ છે ?’

ત્રણેય પ્રસંગમાં એક જ પ્રશ્ન કયો કયો છે, એ શુભ જ છે. પ્રશ્નની પાછળ મહાન તત્ત્વજ્ઞાન પડેલું છે. ઉત્સવ

ભાર્મિક તપ-જપ-ધ્યાનની બાંધણ થઈ જાય છે.

(૩) રોગો કેટલીક વાર એવો ક્ષેત્રોએ આવીને ઉભા રહે કે કે કેટલાય અગત્યના કાર્યો પર છબરડો વાળી દે છે.

(૪) વ્યાધિઓ પીડા તો આપે છે તો આપે છે, પણ સાથે પાપની ભાવનાઓ, અભક્ષ્યભક્ષણ, રાત્રિભોજન વગેરે કોઈ પાપની કરણીય આપે છે; અને વળી ઉપશંતમાં તપ, સત્સંગ વગેરે ધર્મના વિસ્મરણ આપે છે.

(૫) પુણ્ય જોઈ અને પાપ આચરીને ક્રમાયેલા પૈસાથી હવે ધર્મકાર્યો કરવાની વાત દૂર; પરંતુ આ વ્યાધિઓએ સંકટો હજારો રૂપિયા ખાઈ જાય છે, અરે નાટક તો એવું જમાવે છે કે દરદ મટાવવા પાછળ રૂપિયા પચાસ હજાર પાણી કરાશે, પણ હવે માણસ મરવાની અણી પર છે, તો દાન પુણ્યના માત્ર પાંચ હજાર પામશે. એટલે? હજીય જો હવે જોમ લાગતું હોત તો એ રોગ નિવારવા બીજા લાગતું પાણીનું કરત; પણ મરે છે માટે લેતો પરવાર પાંચ હજાર! રોગોનું દેવુંક દોર્જન્ય! કેવી પાપલીલા!

જરા (વૃદ્ધાવસ્થા)ની જેમ મૃત્યુનું દ્વાકાર્ય કરે છે. આ વ્યાધિ, જરા અને મૃત્યુની સંકલનાળદ્વ યોજનામાંથી જીવ છટકી શકે તેમ નથી.”

એના ઉપર રાજકુમાર સમસદિત્ય ફરીથી એજ પ્રશ્ન કરે છે કે ‘જો માણસ આ બધાનો શિકાર છે, તો પછી આવી ઉત્સવ-નૃત્યાદિ ધાંધલ આચરવાનો શો અર્થ છે?’

ત્રણેય પ્રસંગમાં એક જ પ્રશ્ન કર્યો કર્યો છે, એ પુણ જ

ધાર્મિક તપ-અપ-ધ્યાનની નવો માંડવળ મહ વાય છે.

(૩) દેવો કેટલીક વાર એવા કંપચાએ આવીને કહ્યા હો
છે કે કેટલાય અમલના કામો પર છગરડો વાળી દે છે.

(૪) વ્યાધિઓ પીડા તો આવે છે તો આવે છે. પણ સાથે
પાપની જાણનાઓ, અભયજનતા, નાતેલાજન વગેરે કેમ
પાપની કરણીય આવે છે; અને વળી ઉપરાતમાં તપ, ચાલ મ
વગેરે ધર્મના વિરમણ આવે છે.

(૫) પુણ્ય ગાઈ અને પાપ આવડીને કમાયલા પૈસાથી
એ ધર્મકાર્યો કરવાની વાત હતા પરંતુ આ વ્યાધિઓએ એકદો
હતરો રૂપિયા ખાઈ જાય છે, એક નાટક તો એતું જમાવે છે
કે દરદ મટાવવા પાછળ રૂપિયા પચાસ હતર પાળી કરાશે,
પણ એવે માણસ મરવાની આવી પર છે, તો હાન પુણ્યના માત્ર
પાંચ હતર પામશે. એટલે? હજી એ છે એમ લાગતું
હોત તો એ દોગ નિવારવા બીજા લાગતું પાળીતું કરત; પણ
મરે છે માટે લેતો પરવાર પાંચ હતર! દેગોતું કેવુંક દોઝર્ય!
કેવી પાપલીલા!

મળીને માનવને જેવું જીવન જીવવું જ નથી શકેલું, પણ સામાન્ય જીવનને કાંઈક એ છે કે જે જીવનના માને એક, વૃદ્ધાવસ્થા અને મૃત્યુના કંઈક નથી જનમે છે, તો એના નિવાસન અર્થે કેમ વિચારેલી સામાન્ય વસ્થાને મારે એ એક જવા મળતી પ્રતિ પરવાનાશ અગર અપ્રત્યક્ષ નહીં કરી શકનાર ઉત્તર રંગરાગ વગેરેમાં જીવન પેટકી નાખવું એ કેટલી મૂર્ખાઈ ? ખરી રીતે તો આ ત્રણ બધો આંખ સામે રાખી માનવને પાવાના હુણ્ણો અને હુણ્ણોથી પામ્યા કરી જવું જોઈએ હવે શી એવી ઇન્દ્રિયોનાં શુદ્ધારી કરવીની ? શી માયા મમતા કરવીની ? શા રંગરાગ ? શી ઈર્ષ્યા ને અસુખ, અનીતિ અને કુદ્ધા સંવધી ? હવે તો એ દોષોની જ સામે અગરવું જોઈએ. આપણા જીવનમાં એને પગઠામ ન મળે એ માટે ખૂબ અંત્રમવું જોઈએ. કોની સામે ? દોષોની સામે તો ખરું જ પણ અવગર એનાથી દેખાતાં તુરંચ આત્મસંતોષ સામે, ને એની લાલચો સામે એવા અંત્રમવું કે નિર્ધાર કે મારે એવી લાલચ નથી જોઈતી, જોડા આત્મસંતોષ નથી જોઈતા. મારે હવે એ માયા-મમતા-ઈર્ષ્યા વગેરેનો ખપ નથી એ બધાથી હું થાક્યો હવે !' એ માટે વિરાગ-પ્રમોદ-મૈત્રી વગેરે ગુણો વિકસાવવાના. આમ જે જીવનભર મથાય, એવું નામ જીવનસંગ્રામ. એવી રીતે આરંભ-સમારંભના કૃત્યો અર્થાત્ જેમાં ત્રસ-સ્થાવર જીવોની હિંસા થાય છે એવા કૃત્યો, માણસને નિચોવવાના કૃત્યો, જૂઠાં ડકાણીની પ્રવૃત્તિ, સંગ્રહપરિગ્રહની ધમાચકંડી, અપ્રદાના સેવન, રોષ-રોક્ષનાં પ્રદર્શન-આ બધાં ય હુણ્ણો છે. એની સામે અગડવાનું છે. એ માટે જીવનમાં સરી પીજી સત્યનીતિ સદાચારાદેની પ્રવૃત્તિ, ને ધર્મચર્યોની પ્રવૃત્તિ વિકસાવવાની છે ત્યાગ અને તપસ્યા, પ્રયુક્ત અને સામયિક.

અને ક્યાન... ઇત્યાદિમાં ચોતપ્રોત રહેવાનું છે. ચોનાથી વૃત્તિઓ અને કર્મ જાને સામે સંગ્રામ થયો.

૧૨નો લોકોને ઉપદેશ :-

સમસાદિત્ય પ્રજાજનોને હિંદુશીને કહે છે “હે બુદ્ધિમાન જનો! જન્મ પામેલા માટે જો વ્યાધિ, વૃદ્ધાવસ્થા અને નિશ્ચિત છે, તો આ ગીતગાન નાચરંગ વગેરે જલસા અને છીનો-કોઈ અર્થ નથી. જેમ હીવાની ચાંસપાસ પત ગીયું છે તે થોડીકજ વારમાં આસ્વાંહ થવા માટે. એમ કાળ નાં બગાસા ખાતા ડાચાની વચમાં જીવે રંગરાગ ખેલી છે, તે બગાસું પુરું થાય એટલી વાર માટે જ; પછીથી મને અવશ્ય દારુણ અંત પામવાના! આવી મોહક ધમાડી જીવને વિનાશની ખાઈનાં ધકલી દે છે. હવે કહો જેનું જીવન આખર વિનાશ અને વિલાપમાં આવે, તેવા રંગરાગમાં જીવેના કિંમતી સમય ફેંકી દેવો? ના, આ અમૂલ્ય અવસર એ ત્રણની સામે ઝંઝુમવાનો છે; મૃત્યુ વગેરેનું જ મૃત્યુ, થઈ પણ એ માટે આત્મસાધનામાં મથવાનો છે.”

શું બતાવ્યું? જીવનસંગ્રામ! કુમારે એવી છટાથી સંજોયું લોકોને માર્ગમાં જ સ્તંભિત કરી દીધા! કોઈ જાને રાગરંગે રંગી દીધા!

લોકોનો પલટો :- ઉન્નણી ઉન્નણીના ઠેકાણે રહી. અધ્યે મામલો બદલાઈ ગયો. ઉન્નણી એટલે આનંદની ઉન્નવણી પણ અહીં તો કુમારે સચોટ ત્રણ મોજુદ દાખલા દેખાડી, કર્મન કાથમાં રમતા રાંકડા જીવની કંગાળ સ્થિતિનું એવું ભાન દે લોકોનાં મન સાથે. ઉદ્વેગ, વૈરાગ્ય પામી ગયા

પાત્રી આનંદ ક્યાં રહે ? આનંદની ઉજવાણી ક્યાં રહે ? મનિદ્રેયોના
 વિષયગુણના આનંદ અને સ્વયં ત્યાં ગઈ મર્યાદાન રહે કે
 નવાણી ઉત્તરે કેઈ જગત્કલ્પે ભાંડ નથી લાગી. જ્યાંગઈ
 વાતચાક વિવેક નથી જતગો. એ વિવેક જતગ્યા પછી તો દુન્યવી
 મોજ મોજગાનીના રસ સુકઈ જાય ! આંખ સામે રાગ, મહાગુ
 અને મહાગુ આક્રમણ વખતે ભલભલા ઉત્તરી ચલી કંગાળ દશા
 તરવાળી રહેલી વેતઈએ. સમસાદિત્યે લોકને એનો તાદશ જાણ
 કનઈએ. એટલે લોકોના મન પાણુ ખીગળો ગયાં. ત્યારે રાજતને શુ
 શરુ' ને જુઈએ. અધિકારીઓએ જઈને રાજતને આ વાત વિનય
 પૂતું કે નિહિત કરી નજતએ કુમારને મોકલેલ ત્યારે કલ્પનામય
 રાજતને આવે કોઈ જયાલ હશે ? જાનો હોય ? વિરાગીન
 રાગા વિક્રમની વાતો રાગીની કલ્પનામાં ન આવી શં

જૂઠી જવાંચ છે; આત્માનો ખ્યાલ હી વ્યથ છે; આત્મસંગાઈ
ટકી શકતી નથી. મોહની નવાઈ ક્યાંય નથી. એમાં માનવ-
જીવનમાં મોહની લાગણીઓ સામે સંગ્રામ જોડ્યા કરવાનો છે,
જે ધ્યાનનાં નથી રહેતું. રાજ માત્ર વિચારીને અટક્યા નહિ ?
આગ્રહ કરીને કુમારને જે રાજકુમારીઓ પરણાવી.

સમરાદિત્યનો પત્નીઓને પ્રશ્ન

સમરાદિત્ય ચરમ શરીરી છે. તટુલવ મુકિતગામી છે.
કેવળ જ્ઞાન તો મુનિ થયા પછી પામે છે, પણ અવધિજ્ઞાન ઘરમાં
પામે છે. કયા સંયોગમાં પામે છે ? ખૂણી છે ! પિતા પરણાવે
છે; માટે જ પોતે પરણે છે. પરણ્યા પછી પ્રથમ મુલાકાતે
પત્નીને પલાળી નાખે છે. જેઓ કેવું નિમિત્ત ઉચકી લઈ
પરણીતા જે પત્નીઓની વતી રાખીઓ કુમારને ગદ્યમધ મુંગધી-
સાળા, કલાપૂર્ણું મુંઝેલા હારને આપતાં કહે છે.

‘હિ કુમાર ! આ આપની જાનને પ્રિયતમાઓ હૃદયના
અનુરાગથી આપને આ હાર સહર્ષ અર્પણ કરે છે, તો એને
સ્વીકારી એમને કૃતાર્થ કરો.’

દાક્ષણ્યવાળા કુમાર સમરાદિત્ય હારને હાથમાં લઈ
પત્નીઓને પૂછે છે.

“તમને મારા પ્રત્યે અનુરાગ છે ? પ્રેમ છે ?”

કેવો વિચિત્ર પ્રશ્ન ? કેમ પૂછે ? પાણી પીધા પછી ઘર
પૂછવાનું ? પરણી લીધા પછી પ્રેમનું પૂછવાનું ? ત્યારે શું
આવે અતુર. રાજકુમાર આવી જાણતમાં પહેલાં લાંબો થયો
હશે ? અથવા આમેય આર્ગકુળ છે, એટલે પિતાજીએ જે કયું

સાખીઓનો વિચાર : પાણી નથી મેળવતી, પણ સાખીઓ કેમ જાતી થઈ ? ‘કુમાર જેને બીજી વાર એજ પ્રશ્ન કરે છે તો ઉત્તર આપવો જ લેખિકા કેમકે કદાચ કુમારને જાગર ન દોયા, પણ આપણી સાખીઓ એવના પર અત્યંત રસેલ મરનારી છે. સાખીઓ મોટા મનની છે તેથી પાતાના મોંને પાતાના રસેલ નથી ગાતી. પણ આપણે તો એને પ્રશ્નસંવાદ લેશો.’ એમ કરીને હવે સાખીઓથી ગૌન રસવાનું નથી. કાંદે છે.

“દીર્ઘાચુપી કુમાર ! આપ પ્રત્યે અમારી આ સાખીઓના અનુરાગનું શું પૂછે છે ? સંગંધ, પરિચય તો થવાનું પછી; આપની સુદ્રા જોવાનું પણ પછી; કિંતુ આપ પુણ્યવંતનું નામ સાંગજ્યું છે ત્યારથી અમારી આ મહાભાગ્યવતી બનેલી સાખીઓ આપના નામની જપમાળા ગણી રહી છે. એ હૃદયના અનુરાગનો ખ્યાલ શબ્દથી શી રીતે આપી શકાય ?”

સાખીઓનો કેવો રસિક ઉત્તર છે ! ખાલી કહેવાની વાત નથી કરતી. જેવી વસ્તુસ્થિત છે તેવી રજુ કરે છે. વિનય અને વિવેકથી રજુ કરે છે. ઉત્તરમાં વિવેક જોવો છે કે મુખ-દર્શને અને પરિચયે તો અનુરાગ થાય પણ આ તો નામ-

સંગ્રામ

પ્રધી અનુરક્ત થઈ છે. એ અનુરાગની વિશેષતા સૂચવે છે. નીચે ગુણાયત કુમારના નામ પર આકર્ષિત થઈ છે એમાં પણ મના ગુણાનુરાગની છાંટ તો છે જ. એટલે સખીઓ એમના માટે કહે છે ‘આપના નામની એ તો જપમાળા જપે છે. તે શું અનુરાગ વિના?’ પતિની અનુરાગિણી અનેલીને પતિના નામની જપમાળા સહેજે ચાલુ થઈ જાય છે.

‘જીવનસંગ્રામ કર્મનું કાસળ કાઢવા માટે છે :-

કવિએ હીક જ કહ્યું છે, મુક્તિના અભિલાષીને નિરંજન-નાશના નામની જપમાળાના જપ માટે મનુષ્યભવ જેવો એકે થ ભવ નથી.’ જેને જેની લગની, ધગશ, તમસા, તેને એની જટલા આવે જ. સમસાદિત્ય પણ કેવા છે? સમસામાં આદિત્ય માન. સમર એટલે સંગ્રામ, તેમાં આદિત્ય એટલે સૂર્ય સમાન, કંત્રસવના પ્રસંગે સૂર્યની માફક એમણે બાતર વચ્ચે કેવો પ્રકાશ આપ્યો! એ બોધ આપ્યો તે પ્રસંગે લેઈ ગયા કે વ્યારિ જશ, તથા મૃત્યુની સાથે કેમ લડાય? તેના મૂલની સાથે લડી લેવું જોઈએ. મૂલ શું? મોહમદિસ અને કર્મસત્તા! એની સામે સંગ્રામ જોડવાનો છે. મોહમદિસથી જનમતી પાપવૃત્તિઓ અને કર્મસત્તા સામે જીવનલડ સંગ્રામ એજ જીવનસંગ્રામ તે જ મનુષ્ય ભવમાં જ જોડી શકાય તેમ છે. જે કર્મને છોડે તે વેજેતા બને; કર્મ ત્યાંથી પલાયન થઈ જાય. જે કર્મને આધીન બને, એની છાતી પર કર્મ ચઢી બેસે. જીવનસંગ્રામ પૂર્વના બાંધેલા કર્મનું કાસળ કાઢવા માટે છે. તેમ જીવન-સંગ્રામ મોહમદિસના વ્યગ્રન અને પાપવૃત્તિઓ સામે જોડી, એનો નાશ કરીને પવિત્ર નિષ્પાપ જીવન બનાવી નવાં કર્મ બંધાતાં અટકાવવા માટે છે. તો જ સર્વ કર્મથી મુક્ત મળે, ને શાશ્વત સુખનું જીવન મળે. એવા જીવન માટે સંગ્રામ એ જીવનસંગ્રામ.

નહિ, અનંતા સાથે કર્યો! એક બીજાનું ભલું કરીને? ના!
 ક્યારે ભલું થાય? આત્માના પ્રેમ કરાય ત્યારે. દેહના પ્રેમ સામે
 સંગ્રામ જોવાય ત્યારે. નાશમતી મહાસતીએ એવો પ્રેમ કર્યો,
 પતિની આત્મનયોતની સાથે હારોહાર પોતાની આત્મનયોત
 આપી દીધી. એનું નામ પ્રેમ! શાશ્વત, અમર પ્રેમ એ!
 તુલ્ય કેમમાં, કાયાના વિનશ્વર લાવણ્યમાં, કે કામવાસનામાં
 એ. પાગલ બની એમાં પ્રેમ હોવાની વાતો કરવી એ નરી
 અસાધ્ય છે. નિર્મળ પ્રેમ કયો? વાસના વિહીન હોય તે. વાસના
 છે ત્યાં પ્રેમ કેવો? આપણી વાસનાથી તો આમાનું પશુ નિકંદન
 નીકળે છે. આપણે પ્રેમ દેખાડી સામાને મોહવેલામાં મસ્ત કરી
 એને દુર્ગતિની સગવડ, અસા-પ્રવાસની સગવડ કરી આપી
 છીએ. એ શું પ્રેમનું કર્તવ્ય?

સંગ્રામ હલકી લેશ્યા સામે છે :—અમરદિત્ય પૂછે છે, ‘જે
 જેના પર અનુરાગ હોય તે તેને અહિતમાં ધકેલે?’ શું કહે
 ના કે હા? અમરદિત્ય તો ગૈરાગ્યમૂર્તિ છે, સ્વાત્મા સાથે જગ
 તાય કલ્યાણનો કંદ છે. જગતનું હિત કરનારો કિંદસ્તો
 એણે પાછલા આઠ લવથી જીવન-સંગ્રાસના કમરમાં બાંધી
 છે. સંગ્રામ અંતરની અશુભ વૃત્તિ સામે છે, અશુભ સામે
 સામે છે. મન મારી મારીને પણ એને હટાવવની. જીવન
 જીવનમાં સ્થાન જ નહિ આપવાનું.

જીવનભર એની સાથે ઝગડી ઝગડીને જીવનમાંથી જે
 માનસની વૃત્તિઓ-મલીન લાગણીઓ, મેલા ધોરણો, કે
 લેશ્યાઓ વગેરેને નાબૂદ કરવાની. એવી જ રીતે મેલી પ્રવૃત્તિ
 માયા રમતો, વંકારી ચેનચાળા, ઈન્દ્રિયોની શુભાની વગે
 ઝાછી કરી નાખવાના. ધ્યાન રાખજો.

સંગ્રામ કેની સામે? અસત્ય સામે, સત્યની સામે ન
 હિંસાની સામે, અહિંસાની સામે નહિ! ચોરીની સામે, ર

બેઠાં અંતર સાથે ક્યો! એક ધીતનું બહુ કરીને? ના!
 ક્યો ક્યો થાય? આત્માના પ્રેમ કરાય ત્યારે. દેહના પ્રેમ સાથે
 પ્રેમ એકાદ ત્યારે. ગણગતી મહારાજીએ એવો પ્રેમ કયો,
 પતિની આત્મકથોતની સાથે હારોહાર પોતાની આત્મકથોત
 સ્થાપી રીધી. એનું નામ પ્રેમ! શાશ્વત, અમર પ્રેમ એ!
 તુલ્ય કેપમાં, કાયાના ચિત્તમર ભાવપૂર્યમાં, કે કામવાસનામાં
 અંધ. પામલ બની એમાં પ્રેમ હોવાની વાતો કરવી એ નરી
 અસંભવ છે. નિર્મળ પ્રેમ કયો? વાસના વિદીન દોય તે, વાસના
 છે ત્યાં પ્રેમ કેવો? આપણી વાસનાથી તો આમાતું પશુ નિકળે
 નીકળે છે. આપણે પ્રેમ દેખાડી આમાને મોહવેશમાં મસ્ત કરી
 એને દુર્ગતિની સગવડ, અંધા-પ્રવાસની સગવડ કરી આપીએ
 રીએ. એ શું પ્રેમનું કર્તવ્ય?

સંગ્રામ હલકી લેશ્યા સામે છે :- સમરાદિત્ય પૂછે છે, ‘એને
 તો પર અનુરાગ હોય તે તેને અહિંસામાં ધકેલે?’ શું કહે?
 ‘કે હા? સમરાદિત્ય તો વૈરાગ્યમૂર્તિ છે, સ્વાત્મા સાથે જગત-
 ય કલ્યાણનો કંદ છે. જગતનું હિત કંનારો કિંસ્તો છે.
 તેણે પાછલા આઠ લવથી જીવન-સંગ્રામના કમ-સાધુ કયો
 સંગ્રામ અંતરની અશુભ વૃત્તિ સામે છે, અશુભ પ્રવૃત્તિ
 સામે છે. મન મારી મારીને પણ એને હટીવવાની. એને
 જીવનમાં સ્થાન જ નહિ આપવાનું.’

જીવનભર એની સાથે ઝગડી ઝગડીને જીવનમાંથી મેલા
 માનસની વૃત્તિઓ-મલીન લાગણીઓ, મેલા ધોરણો, કાળી
 કેશ્યાઓ વગેરેને નાબૂદ કરવાની. એવી જ રીતે મેલી પ્રવૃત્તિઓ,
 માયા રમતો, વકારી ચેતનાળા, ઇન્દ્રિયોની શુભામી વગેરેને
 ઓછી કરી નાખવાના. ધ્યાન રાખજો.

સંગ્રામ ફોની સામે? અસત્ય સામે, સત્યની સામે નહિ!
 સામે, અહિંસાની સામે નહિ! ચોરીની સામે, શાહુ-

કારીની સામે નહિ ! ક્રોધ; માન, માયા, લોભની સામે; ક્ષમા, નમ્રતા, સરલતા, નિરપેક્ષતાની સામે નહિ ! વિષયોના આકર્ષણ સામે, ત્યાગ વિરાગ સામે નહિ ! સંગ્રામ એટલે ગડમથલ. એ પ્રાપ્તિ પક્ષ સામે કરવાની છે; અર્થાત્ એને દૂર હટાવવાની કરવાની છે.

ચાર પ્રકારની વૃત્તિઓ :—

પ્રથમ 'વૃત્તિ' સામે સંગ્રામ છે. વૃત્તિ ચાર પ્રકારની છે. એક છે લેશ્યાના ધરની; બીજી છે ધ્યાનના ધરની; ત્રીજી ભાવનાના ધરની; ચોથી રુચિના ધરની છે.

લેશ્યાની વૃત્તિ એટલે માનસિક ઉજળો કે મલિન ઉગ્ર કે મંદ પરિણામ.

ધ્યાન એટલે એકાગ્ર ચિંતન.

ભાવના એટલે સારી નરસી વિચારણા.

રુચિ એટલે વલણ.

સંગ્રામ હલકી વૃત્તિ સામે છે, પ્રશસ્ત સામે નહિ. સારી વૃત્તિને તો ઝળકાવવાની છે. એ તો અવશ્ય લાભ આપનાર છે. આક્રી શુભ પરિણામની મંદતા અર્થાત્ શિથિલતા અને અશુભ પરિણામની ઉગ્રતા, તથા અશુભ ધ્યાન અને ખરાબ વિચારણાઓ, તેમજ પૌદ્ગલિક વલણ અને હુલ્લ લેશ્યા સામે ઝગડી એને નામશેય કરવાના છે.

દુન્યવી પ્રેમની પોકળતાનું દૃષ્ટાન્ત

સમસાહિત્યનો પ્રશ્ન છે :—અનુરાગી કોણ ? હિતમાં પ્રવર્તાવે તે અનુરાગી કે અહિતમાં પ્રવર્તાવે તે ? સમસાહિત્ય ત્યાં એક કિસ્મો કાંઈ છે—એક નગરમાં એક નગરગૃહ છે. એનો યુવાન પુત્ર બાળીકાળીને બહાર ફરવા નીકળ્યો. રસ્તામાં રાજમંદિર આવ્યો. અહીં એકી રાખીએ આ યુવાનને વેળે. એનું કંઈ જોઈ નવત બની દાગીને માફતી એને બાળતી લાગતા.

દાસી જઈને પેલાને કહે છે. ‘આપને મારાં બાઈ (રાણી) માટેના ખોલાવે છે. તમને આહે છે.’

‘હાં! એમ! ચાલો ત્યારે!’

એને ચોટલું જ લેઈએ! હૃદયી હતોને? આવ્યો મહેલમાં રાણી પાસે. કોચ પર બેઠો. રાણી પૂછે છે, ‘કેમ? મને તમારા પર પ્રેમ થયો છે. કેવું સુંદર તમારું વસ્ત્ર! કેવો સુંદર ગાહુ-પાશ! ખોલો મારા પ્રેમમાં તમે જુશને?’

આ રાણીના જેવી પરચુદ્ધગતની પરિણતિ છે. એ તમને આહે છે; લલચાવે છે. ‘ના’ કહેશે? કે ‘હાં?’ આનો ઉત્તર કરતા પહેલાં પરિણામ વિચારી લેજો. કેમ આમ વિચારવાનું? યાદ રાખજો, પારિણામ સુધી વિચારવાનું આ લવમાં જ છે. ભેંસને, શ્વાનને આવો વિચાર જ ક્યાં છે? પરપારિણતિની લાલચમાં ફસાયો તો આજ સુધીમાં સંસારમાં જે અતુલવ્યુ છે, જે હુદય વેડી છે, એવું જ ફરી મળશે.

પેલો ગન્યો લઈ! રાણીએ પ્રેમથી પાપનું બીડું આપ્યું. એણે આવ્યું ને એ ચવાયો! કેમ? આ નીચ નાટક ચાલી રહ્યું છે, ત્યાં તો છડી સંભળાણી “ગડગત મહેરનાન! મહારાજા-ધિરાજને ઘણી ખરમા!” રાણી! ગલગણી હવે! ક્યાંથી આને વિદાય કરે? સામે મોઢલે તો તો રાજ સામે જ મળે! રાજ શું કરે ન એનું અને પોતાનું? રાણીએ એને સંતાડયો. ક્યાં? પાપખાનામાં! ચમકશે નહિ.

પાપ સાથે સંગ્રામ જેલવાને બદલે સંધિ કરે એને આટલેથી નહિ પંતે. જો જો આગળ, પાપની સંધિ બહુ ભુંડી! પૂર્વે એનાં જ ઉપર અનંત મૃત્યુ અતુલવ્યા છે. અરે! મૃત્યુ તો છેલ્લે છે, જો પહેલાં જ ક્યાં ચોછી આપદા છે? કુટુંબ કલેશ, પૈસાની હાડમારી, વૃદ્ધાવસ્થા, વ્યાધિ તેમજ એવા સના જાન પ્રકારોનો ક્યાં તોટો છે?

પાપની ચામેની સંગિ, સંગ અને સદાનુભૂતિ જીવને નામદં
 નેઃસત્ત્વ અને નિર્ગુણી કરી નાખે છે. એમાંથી પછી એની
 અન્યત્ર નિગમાર; ભયંકર દુઃખભરી અને રણકતી દુર્દશા
 સજાય છે. જેમ જાદારના એતન કે જડ પદાર્થો મનગમતા મળે
 તો અટ એની સાથે સંધિ કરી મન વાતો કરવા મંડી પડે છે, હુંક
 અનુભવે છે, ઉદ્ધારામાં ગડે છે. એમ દુનિયાના આરંભસમા-
 રગના પાપો આદાર વિપય પરિશદના પાપો, કોમ જર્વ વગેરે
 પાપો, -એ બધા આવી મળતા ઘેલો જીવ એની સાથે સંધિ કરી
 લે છે, એમાં હુંક અનુભવે છે, ઉદ્ધારામાં આવી જાય છે. આ
 પાપસંધિ અણકતી હોય ત્યાં એની સામે સંગ્રામ ક્યાં જોલાય ?

સંતભૂમિ :- શ્રેષ્ઠિપુત્ર બિચારો પાપમાં લપટાયો તો ગોંધાયો
 પાપળા !માં કહો જો સાડું શું ? પાપ સામે લડવું અને થોડું
 સ્થળ જતું કરવું, થોડું દુઃખ વેઠી લેવું તે ? કે પાપ સાથે સંધિ
 કરી મહા-દુઃખને ભેટવું તે ? એમ ન કહેતા કે સંયોગ ક્યાં છે ?
 જગ્યાવ ક્યાં છે ? આર્યભૂમિ છે, ત્યાં જગ્યાવ પણ છે. શેલડી
 જેમ પીલો તેમ મધુર રસ આપે, ચંદન જેમ ઘસો-બાળે તેમ
 સુંગધી આપે એવા સંતો આ દેશમાં છે ! અપમાન, કષ્ટ,
 ઉપસર્ગાદિની પરવા વિના અણુમોલ હિતેપદેશ આપે છે. પ્રસંગે
 પ્રાણની પરવા ન કરે. એવાઓના પ્રતાપે આ દેશ હજી શાંતિ
 અનુભવે છે. ત્યારે બીજે ભયંકર હાયવોય ચાલુ છે. પણ હવે
 અહીં એની હવા પેઠી છે. મળ્યું છે જેને, તે એના જળ ઉપર
 ગંજના ગંજ એકઠા કરવા માગે છે ! નથી મળ્યું તે હાયપીટ
 કરે છે ! એ તો હજી દયાપાત્ર છે; પણ ગંજ ખડકનારને શું કહેવું ?
 મુંગઈ શહેરમાં ગગનચુંળી મહેલાતોના માલીકો કેટલા ? એકના
 રસોડે અનેકો જમતા હોય એવા કેટલા ? એ લક્ષ્મીનંદનોને,
 આજે મુંગઈમાંના કેટલાક સાધર્મિક મધ્યમવર્ગની કઈ વિકટ દશા
 છે, તે જોવાનો કે તેનો ઉદ્ધાર કરવાની કુરસદ નથી ! સાથે-

સંગ્રામ

નું નથી, અને છતાં શા માટે આ દશા ? પાપ સામે
સંગ્રામ જોલવાયોગ્ય આ ઉચ્ચ લવ ! એના સાચા
વિસારી પાપ સાથે દોસ્તી અને એની નિલયતાપૂર્વક
કેળવાય છે માટે. છતી શક્તિએ પરમાર્થ કરવા નથી !

કામીની કારમી દશા :—પેલો પાપખામાં પેઠો. રાત્ર આવીયો.
સાથે વળગ્યો વાતે. રાણી હવે એને પતાવી રવાના કરવા
કે છે, પણ ત્યાં રાત્રને થઈ છે હાજત ! કહે છે ‘જરા શંકા
પી આવું, શું ? પાપખાનામાં જવું છે. સાંભળીને રાણી તો
વિમાસ્રણમાં પડી; પણ પેલાને તો પાપખાનામાં લય અને
મરામણ ગભરામણ વધ્યું ! હવે બચવું શી રીતે ? ઉપાય સુઝ્યો.
વાજ ન થાય એ રીતે નીચે વિદ્યાની કુધમાં મૂક્યું પડ્યું ! ત્યાં
ચિ શું ? આગુબાગુ શું ? ઉપરથી પડવાનું શું ? વિદ્યા વિદ્યા,
વિદ્યા ! વિચારો કામીની કંઈ દશા ! બચ્યો તો ખરો, પણ
વેદની કેદ ! હવે બહાર પણ શે નીકળાય ! ત્યારે ત્યાં ખાવાનું
શું ? શું વિદ્યા ખાય ? રાણી મોંમાં અર્ધા આવેલા કોળીયા નાખે
તે જીવીને ખાય. ત્યાંને ત્યાં રહ્યો લય કરે રોગો થયા ! ચાકાં પડ્યાં;
કોઠ થયો ! દુર્ગંધમય મળમૂત્રના ઢગમાં દટાવાનું એટલે કંઈ
મામુલી વાત છે ? કહે આવમાં રહી શકાય ? જરાક દુર્ગંધ કે
અગવડમાં એમ થાય છે કે લાઈ, આપણને આ ન ફાવે. મામુલી
પ્રતિકુલતામાં પણ એમ લાગે છે કે ‘મારાથી સહન ન થાય આ.’
જરા જરામાં મન ઉઠી ઉઠે છે. એનું કારણ શું ? એજ કે
સામે કોઈ મોટો લય નથી દેખાતો. પેલાને રાત્રની લય કર
રીખાવી રીખાવીને મારી નાખવાની મજતનો મહાલય દેખાયો તો
વિદ્યાની કુધ પણ વધાવી લીધી અને સહન થઈ. તેમ નરકનો લય,
અરે ! અહીં બિચારા મરઘા, વાંદરા, વાછડા વગેરે પર વરસતા જે
જુદા છે તેનો લય દેખાય તો પછી ઘણું સહન થઈ શકે એમ છે.

ગર્ભમાં વેન્ડીલેશન :—કલ્પના કરો નરકની કુધમાં રૂથા

પાપની સાથેની સંધિ, સંપ અને સહાનુભૂતિ જીવને નામદં
નિઃસર્વ અને નિર્ગુણી કરી નાખે છે. એમાંથી પછી એની
અન્યંત નિગમાર; ભયંકર દુઃખભરી અને રાગકતી દુર્દશા
સંભવ્ય છે. જેમ બહારના ચેતન કે જડ પદાર્થો મનગમતા મળે
તો ઝટ એની સાથે સંધિ કરી મન વાતો કરવા મંડી પડે છે, હુંકે
અનુભવે છે, ઉદ્દાસમાં ગ્રહે છે, એમ દુનિયાના આરંભમાં
રખના પાપો આહાર વિષય પરિવ્રજના પાપો, ક્રોધ ગર્વ વગેરે
પાપો, -એ બધા આવી મળતા થેલો જીવ એની સાથે સંધિ કર
લે છે, એમાં હુંકે અનુભવે છે, ઉદ્દાસમાં આવી જાય છે. આ
પાપસંધિ ઝળકતી હોય ત્યાં એની સામે સંગ્રામ ક્યાં જોલાય

સંતભૂમિ :- શ્રેષ્ઠિપુત્ર બેચારો પાપમાં લપટાયો તો જોંધાયે
પાપખા !માં કહો ને સાફ શું ? પાપ સામે લડવું અને થોડું
સુખ જતું કરવું, થોડું દુઃખ વેઠી લેવું તે ? કે પાપ સાથે સંધિ
કરી મહા-દુઃખને લેટવું તે ? એમ ન કહેતા કે સંયોગ ક્યાં છે

પાપની સતીની ગતિ જાણ અને પરાગમણી જીવને તામડાં ન મળવા અને નિર્દોષી રાખી નાખે એ સંભાળી પરી એની અપાર નિરાશા અને અગત્યની અને રુણકની દુર્દશા અજાયબ છે. જેમ પદાર્થના નિર્વાન કે જડ પદાર્થો મનમગ્ના મળે તો જડ એની સાથે ગમિ કરી મન તાનો કરવા માંડી પડે છે, હુંકે અનુભવે છે, ઉદ્ધાગમાં એ છે. એમ દુનિયાના આરંભમાં - જન્મ પામેલા આદ્ય નિપા પશ્ચિમના પામેલા કોમ ગર્વ વગેરે પાપા, - એ બધા આની મળના મેલો જીવ એની સાથે સંધિ કરે છે, એમાં હુંકે અનુભવે છે, ઉદ્ધાગમાં આવી તથ્ય છે. આ પાપસંધિ અજાકતી હોય ત્યાં એની સાથે સંશ્રામ ક્યાં જોલાય.

સંતભૂમિ :- શ્રેષ્ઠિયુત જિવારે પાપમાં લપટાયો તો ગોંધાયો પાપખામાં કહો જો સાક્ષી શું? પાપ સાથે લડવું અને થોડું રુણ જતું કરવું, થોડું દુઃખ વેઠી લેવું તે? કે પાપ સાથે સંધિ કરી મહા-દુઃખને લેટવું તે? એમ ન કહેતા કે સંયોગ ક્યાં છે? જાણવ ક્યાં છે? આર્યભૂમિ છે, ત્યાં જાણવ પણ છે. શેલડી જેમ પીલો તેમ મધુર રસ આપે, ચંદન જેમ ઘસો-ખાળે તેમ સુંગધી આપે એવા સંતો આ દેશમાં છે! અપમાન, કંઈ, ઉપસર્ગોદિની પરવા વિના અણમોલ હિતેપદેશ આપે છે. પ્રસંગે પ્રાણની પરવા ન કરે. એનાઓના પ્રતાપે આ દેશ હજી શાંતિ અનુભવે છે. ત્યારે જીને લયંકર હાયવોય આહુ છે. પણ હવે અહીં એની હવા પેઠી છે. મળ્યું છે જેને, તે એના જળ ઉપર ગંજના ગંજ એકઠા કરવા માગે છે! નથી મળ્યું તે હાયપીટ કરે છે! એ તો હજી દયાપાત્ર છે; પણ ગંજ ખડકનારને શું કહેવું? સુંગધ શહેરમાં ગગનચુંળી મહેલાતોના માલીકો કેટલા? એકના રસોડે અનેકો જમતા હોય એવા કેટલા? એ લક્ષ્મીનંદનોને, આને સુંગધમાંના કેટલાક સાધર્મિક મધ્યમવર્ગની કઈ વિકટ દશા છે, તે જોવાનો કે તેનો ઉદ્ધાર કરવાની કુરસદ નથી! આજે

જો પત્ની જોઈતી જાય, તોય જાણે પડતી નથી એવો નામકો
 ન જાય. જોયે નિર્જીવી રૂપે નામકો જે, એમાંથી પત્ની જોઈતી
 એવોય નિર્જીવનાર, એવોય જીવજાતી અને રૂપકથી હુંકાર
 એવોય છે. જેમ જાણનારના જીવન કે જટલ પદાર્થો મનઃમગ્ના મળે
 તો જટલ એની જાણે મધિ કરી મન વાળો કરવા માંડી પડે છે. હુંકાર
 એવોય છે, ઉદ્ધારણમાં રહે છે, એમ હુનિયાના આરંભમગ્ના-
 નામકો પામે. આદ્ય નિર્જીવ પદાર્થના પામે, કેમ અર્થ વગેરે
 પામે. - એ જાણે આની ગણના મેંડો જીવ એની સાથે સંધિ કરી
 લે છે, એમાં હુંકાર અનુભવે છે, ઉદ્ધારણમાં આવી ન્તય છે. આ
 પાપસધિ અગત્યતી હાય ત્યાં એની સાથે સંગ્રામ ક્યાં જોલાય ?

અંતઃક્રમ :- શ્રેષ્ઠિયુત્ર જોવારો પાપમાં લપટાયો તો જોંધાયો
 પાપખામાં કહો જો સારું શું ? પાપ સામે લડવું અને થોડું
 સુખ જતું કરવું, થોડું દુઃખ વેઠી લેવું તે ? કે પાપ સાથે સંધિ
 કરી મહા-દુઃખને લેટવું તે ? અંત ન કહેતા કે સંયોગ ક્યાં છે ?
 જાણવ ક્યાં છે ? આર્યભૂમિ છે, ત્યાં જાણવ પણ છે. શેલડી
 જેમ પીલો તેમ મધુર રસ આપે, અંદન જેમ ઘસો-ખાળે તેમ
 સુંગધી આપે એવા સંતો આ દેશમાં છે ! અપમાન, કષ્ટ,
 ઉપસર્ગોદિની પરવા વિના અણુમોલ હિતેપદેશ આપે છે. પ્રસંગે
 પ્રાણની પરવા ન કરે. એવાઓના પ્રતાપે આ દેશ હજી શાંતિ
 અનુભવે છે. ત્યારે જીને લયંકર હાયવોય આહુ છે. પણ હવે
 અહીં એની હવા પેઠી છે. મળ્યું છે જેને, તે એના જળ ઉપર
 ગંજના ગંજ એકઠા કરવા માગે છે ! નથી મળ્યું તે હાયપીટ
 કરે છે ! એ તો હજી દયાપાત્ર છે; પણ ગંજ ખડકનારને શું કહેવું ?
 સુંગધ શહેરમાં ગગનચુંળી મહેલાતોના માલીકો કેટલા ? એકના
 રસોડે અનેકો જમતા હોય એવા કેટલા ? એ લક્ષ્મીનંદનોને,
 આજે સુંગધગાંના કેટલાક સાધર્મિક મધ્યમવર્ગની કંઈ વિકટ દશા
 છે, તે જોવાની કે તેનો ઉદ્ધાર કરવાની કુરસદ નથી !

પૂર્વજન્મની પાપસંધિ જ અહીં ત્રાસ આપે; ધર્મસંધિ તો
 ન હોય :- પાપ સાથે સંધિ કરતાં, દોરતી કરતાં માનુસને ખયાલ
 ની રહેતો કે આનાં પરિણામ કેવાં હશે આવશે ! કદાચ આપણને
 પાપનાં પૂર્વ-જન્મની દુર્દશાઓ આજે યાદ નથી આવતી છતાં
 જ સામે હુનિયાના ખીલ જીવેની તો વિવિધ વિકલાળ દુર્દશા
 થાય છે ને ? એ સાધી ? આપણે સુખી અને એ મહાત્માસમાં
 રહ્યા કેમ ? કારણ વિના કાર્ય બને નહિ કંઈ કે, પૂર્વની
 પાપસંધિ જ અહીં ત્રાસ આપે. ધર્મસંધિ તો સુખ દે. શ્રેષ્ઠીપુત્ર
 યજ્ઞાનાની કૃષ્ણમાં પડ્યો અને રહ્યો ત્યાં. એને ય જોગ થાય ને
 અહો મારા કરતાં નગરના ગરીબ લોકો દે એમને આ
 ઈલાજ નહિ ! તેમજ એ પણ સમજી શકે ને કે મારા આ
 જો રાણીના મોહમાં ફસાવાને લીધે જ ઉપન્યા ? એમ આર્થ
 ત્વ સમજી શકે છે. સંસારમાં આપણને ભોગવવા પડતાં
 આ દુઃખોની પાછળ કારણભૂત આપણા પોતાના જ ભયંકર
 પ-કાર્યો છે કે પાપની સંધિ છે; પાપની ભયંકર લગની
 એ લગની મિટાવવા એની સામે અગડતું પડ્યું. તેય જીવન-
 અગડવાતું ! એતું નામ પાપની સામે જીવનસંઘામ.

પાપ સામે લડવાના ઉપાય : પરની જરૂરીયાત ઘટાડો :-
 પ સામે લડવા શું કરવાતું ? પરવસ્તુની સંગત ઓછી
 વાની. પરવસ્તુની જરૂરીયાત ઘટાડવાની. કેમ ? કહો, પરવસ્તુ
 ટે જ પાપ ઉભાં થાય છે. પછી પાપની પાછળ દુઃખ આવે
 જગતના દુઃખોની પાછળ કારણ તપાસો તો પરવસ્તુ અને
 પ સાથે સંધિતું જ કારણ દેખાશે. પરવસ્તુની આશામાં પડો
 ને દુઃખ ન મળે એ બનવા ભોગ નથી. કેમ કે પરવસ્તુ
 તર પાપની સંધિ કરવી પડે છે. શ્રેષ્ઠીપુત્રે પરવસ્તુ એવી
 પ સાથે સુખભોગની આશા કરી, ત્યાં દુરાચાર સાથે સંધિ
 રેણામ કેવું આવ્યું ? રાજપાત્રે મહાવિમા-

જિનાનું. એટલે હાં ? ના, ના, ની પગલાંની દુર્ગંધમાં કંઈક કંઈક
 થાય છે. ત્યારે મહા ને ને મોર દુર્ગંધોમાં નાક ગમે તેવું કાઢે, તો
 પાણુ ઉપરની પાછા નવા નવા મળામળ પડવાનું ચાલુ ! માણસ
 ગમે તેવો રોક મારે કે 'મારાથી નો રાંદેજ પાણુ દુર્ગંધ ન સહન
 થાય;' પાણુ ગર્ભમાં કઈ દશા હતી ? ત્યારે નશીને જો આવી
 સ્થિતિમાં જીવ મૂકાયો, તો પછી ત્યાં કેટલાગણું ચાલન કર્યું જ
 છુટકો ! એની હાલતમાં જીવ ફગારી મરી થોડું જવાય છે ?
 આજે ય પાછીસ્તાની જો વરગી, તો ત્યાં કેઈ કડવા અનુભવો
 માણસોએ કર્યા જ ન ? ઘર લૂંટાયા, સાંધાંધી મર્યાં, મિલકત ગઈ....
 છતાં મરાયું ? ના, મરવાનું દુઃખ મોટું છે. ખેર ! પેલી ગરબની
 જેમ ગર્ભની ગટર છે. મોટા ચકવર્તીને પાણુ પહેલાં માના પેટમાં
 રહેવાની અવસ્થા કેની ? ભલે જો નવેસરથી ત્યાં જન્મ્યો, તેથી
 બીજું સાફ કાંઈ જોયું નથી. એટલે જ જ્યાં ઉત્પન્ન થયો ત્યાં
 મૂઠ થઈને મરત છે એમ કહો. પરંતુ માતાની કુશીમાં હાલ
 કેવા ? ત્યાં બારી-બારણા કે વેન્ટીલેશન ખરા ? મખમલની
 ગાદીઓ ખરી ? શુભાગ-ચંપાની સુવાસ ખરી ત્યાં ? કશું જ
 નહિ. આરે બાળુ ગંદવાડની ખાઈ ! એની વચમાં ઉંધે માંધે અને
 ટુટીયું વાળેલા પગે રહેવાનું ! રહેવાનું કેટલું ? કલાક બે કલાક ?
 ના, ખાસા નવ મહિના ઉપર ! શું એ બધું દુઃખ નહિ ? ત્યાં
 ખાવા શું મળે ? માતાના શરિરની અંદર ગંદા બનેલા પદાર્થ !
 સ્થાન, ખાન, પવન, દેહઠાંકણ બધું જ ગંદવાડને ? આવા
 ગર્ભ-ગંદવાડમાં કેટલીવાર જઈ રહી આવ્યા ? અનંતી અનંતી-
 વાર ! કેમ જવું પડ્યું ? વિષયસુખોની વૃદ્ધિમાં પાપ સાં
 સંધિ કરી તેથી મનમાની સ્ત્રીઓ મળી, એના આમડામાં અને
 રાગમાં લોભાયા, ઘસડાયા, અને એકમેક થયા તેથી નવા ગર્ભ
 ગમનની તૈયારી થઈ ગઈ. મરીને ત્યાં ગયા. પાછા ત્યાંથી બહાર
 પડતાં સખચા ન રહ્યા. ફેર નારીના રૂપરંગમાં ફેસાયા ! તો
 ફેર નવા ગર્ભમાં પુરાવાની તૈયારી.

પૂર્વજાવની પાપસંધિ જ અહીં ત્રાસ આપે; ધર્મસંધિ તો મુખ દે :- પાપ સાથે સંધિ કરતાં, દોષની કરતાં માનુસને ખ્યાલ નથી પડેતો કે આનાં પરિણામ કેવાં કટુ આવશે. 'કલસ્ય આપણને આપણાં પૂર્વ-જન્મની દુર્દશાઓ આજ ચાલ નથી આવતી છતાં એમ આમેં દુનિયાના ખીજા જીવોની તો વિવિધ વેદના દુર્દશા દેખાય છે ને? એ શાથી? આપણે મુખી અને એ મહાવચનનાં અગત્ય કેમ? કારણ વિના કાર્ય જાને નહિ. કંઈ કે, પૂર્વની પાપસંધિ જ અહીં ત્રાસ આપે. ધર્મસંધિ તો મુખ દે. શ્રેષ્ઠપુત્ર પાપજ્ઞાતાની દૃષ્ટિમાં પડ્યો અને સ્થો ત્યાં, એને ય એમ થાય ને કે અહીં મારા કરતાં નગરના ગરીબ બહા કે એમને આ વિદંબણા નહિ! તેમજ એ પણ સમજી શકે ને કે મારા આ દુઃખો સારીના મોહમાં ફસાવાને લીધે જ ઉપન્ન? એમ આર્થ માનવ સમજી શકે છે. સંસારમાં આપણને યોગ્યવા પડતાં કાર્મ દુઃખોની પાછળ કારણગૃહ આપણા પાતાના જ ભયંકર પાપ-કાર્યો છે કે પાપની સંધિ છે; પાપની ભયંકર લગતી છે; એ લગતી મિટાવવા એની સામે અગડવું પડ્યો. તેજ જીવન-ભર અગડવાનું! એનું નામ પાપની સામે જીવનસંશ્રામ.

પાપ સામે લડવાના ઉપાય : પરની જરૂરીયાતે ઘટારો :- પાપ સામે લડવા શું કરવાનું? પરવસ્તુની સંગત જોઈ કરવાની. પરવસ્તુની જરૂરીયાત ઘટાડવાની. કેમ? કહો, પરવસ્તુ માટે જ પાપ ઉભાં થાય છે. પછી પાપની પાછળ દુઃખ આવે છે જગતના દુઃખોની પાછળ કારણ તપાસો તો પરવસ્તુ અને પાપ સાથે સંધિનું જ કારણ દેખાયો. પરવસ્તુની આશામાં પડો અને દુઃખ ન મળે એ જાનવા જોગ નથી. કેમ કે પરવસ્તુ ખાતર પાપની સંધિ કરવી પડે છે. શ્રેષ્ઠપુત્રે પરવસ્તુ એવી થી મુખભોગની આશા કરી, ત્યાં દુરાચાર સાથે સંધિ લાય. તો પરિણામ કેવું આવ્યું? સરખાવે મહાવિમા-

તેનાનું. એટલે ત્યાં જીવનની પાવનગતની દુર્ગંધમાં કંઈક કંઈક થાય છે, ત્યારે મન ને. જોર દુર્ગંધમાં નાક ગમે તેવું કહે, તો પણ ઉપરથી પાછા નવા નવા મળમૂલ પડવાનું આવું! માણસ ગમે તેવો શાક માટે કે 'મારાની તો ગરબ પાણી દુર્ગંધ ન સહન થાય;' પણ ગર્ભમાં કંઈ દશા હતી? ત્યારે નથીને જે આવી રિશ્તનામાં જીવ મૂક્યો, તો પછી ત્યાં કેટલાકાણું સહન કર્યું જ છુટકો? એની હાલતમાં જીવ કચરી મરી થોડું જવાય છે? આજેય પાકીસ્તાની જે વચ્ચી, તો ત્યાં કેઈ કડવા અનુભવો માણસોએ કર્યા જ ન? ઘર ભૂંટાયા, ગ્રંધાંધી મર્યા, મિલકત ગઈ... છતાં મરાયું? ના, મરવાનું હુણ મોટું છે. જોર! પંક્તી ગટરની જેમ ગર્ભની ગટર છે. મોટા ચક્રવર્તિન પણ પહોળાં માના પેટમાં રહેવાની અવસ્થા કેવી? ભલે એ નવેસરથી ત્યાં જન્મ્યો, તેથી ધીરું સારું કાંઈ જોયું નથી. એટલે જ જ્યાં ઉત્પન્ન થયો ત્યાં મૂઠ થઈને મસ્ત છે એમ કહેા. પરંતુ માતાની કુડીમાં હાલ કેવા? ત્યાં બારી-બારણા કે વેન્ડીલેશન ખરા? મળમલની ગાદીઓ ખરી? શુભાગ-અંખાની સુવાસ ખરી ત્યાં? કશું જ નહિ. આરે બાનુ ગંદવાડની બાઈ! એની વચમાં ઉધે માંથે અને ટુટીયું વાળેલા પગે રહેવાનું! રહેવાનું કેટલું? કલાક જે કલાક? ના, ખાસા નવ મહિના ઉપર! શું એ બધું હુણ નહિ? ત્યાં ખાવા શું મળે? માતાના શરીરની અંદર ગંદા બનેલા પદાર્થ સ્થાન, ખાન, પવન, દેહદાંડાણ બધું જ ગંદવાડને? આવા ગર્ભ-ગંદવાડમાં કેટલીવાર જઈ રહી આવ્યા? અનંતી અનંતી વાર! કેમ જલું પડ્યું? વિષયસુખોની વૃદ્ધિમાં પાપ સાથે સંધિ કરી તેથી મનમાની સ્ત્રીઓ મળી, એના આમરામાં અને રાગમાં લોભાયા, ધસરાયા, અને એકમેક થયા તેથી નવા ગર્ભ-ગમનની તૈયારી થઈ ગઈ. મરીને ત્યાં ગયા. પાછા ત્યાંથી બહાર પડતાં સળગ્યા ન રહ્યા. ફેર નારીના રૂપરંગમાં ફસાયા! તો ફેર નવા ગર્ભમાં પુરાવાની તૈયારી.

આનેક જગ્યા છે. એમાંથી કોઈ પણ સ્થળે મળે હોય. એક દુલ્લવટના જ્યાં. બીજા જ્યાં, પાણનાં કદ્દ કદાનાં વિચાર. નિર્મળ આત્મસ્વભાવનાં સમરણ, પરમનારક પદ્મવતનાં આગાનો પ્રેમ, વગેરે વગેરે જગ્યાનારા અનેક ઉપાય છે તાવ એટલી કે પાપ સાથેની સંધિ હવે છોડો. એની સામે નો હવે જીવન-સંગ્રામ ખેડો. આ દુલ્લવટના જ્યાં વગેરે એકેક ઉપાયને પારંવાર મંથનથી, સ્વપ્નાથી હૃદયમાં ઠસાવવો પડશે. પણ છે બહુ ઉપયોગી હોં. ચાલ સ્વી ગયા ને !

લુઓ ત્યારે હવે પેલો એકી પુત્રની દશા. કેટલાય દિવસથી વિષ્ટમાં સડી રહ્યા છે. ત્યારે કઈ ધોવાનું કે વર્ગાનું પાણી ઝીકાયું ત્યારે એકા ભેગો એ તાણાયો ! નીકળ્યો નગરની બહાર ! પણ મૂર્છિત થઈ પડ્યો છે. પાછો ભૂત લેવો દેખાય છે ! દાસીના લેવામાં આવ્યો કયો ઘર ભેગો. ઓળખાય નહિ એવો થઈ ગયેલો. ગાય શ્રીમંત હતો. રસાયનો અને લક્ષ્યાકાદિ કિંમતી ઔપધોથી હી રાને કમે કરીને હતો તેવો સાજો કયો.

પડી દેવ તે તો ટળે કેમ ટાળી :- પાછા ભાઈસાહેબ બાળી કાળીને એક વળત ફરવા નીકળ્યા છે. મહેલ આગળ આવ્યો. રાણીને પાછો ગમ્યો. ફરી રાણીએ દાસી "મારફત ગોલાવ્યો. હવે નાથ ને ? પણ આ તો ગમાર, તે ગયો ! પડી દેવ ટળે ? મારે તો જ્ઞાનીઓ કહે છે, જોટી વૃત્તિથી તથા નરસી પ્રવૃત્તિથી ફર રહો. એ બલા છે, પેલો ગયો....ફરી રાત આવ્યો....ફરી પાથળનું, ફૂંક, જગ્ગરિત થયું ! એનું એ કરી પાછો ગાળે; તે ફરી ફરવા નીકળ્યો, ચાલી પરંપરા ! નરકની ફૂંકમાં જઈ જઈને અંપજાવાનું એવી દશામાં પણ વારંવાર એ જતો. શું એ સાકર કયું ? અહીં રાજકુમાર સમરાદિત્ય પૂછે છે.

"ભવાંતરતાં તમે નહિ તો તમારી કોઈ બીજી બહેનોએ મારા પર અનુરાગ કર્યો, પ્રેમ કર્યો; અને એના પરિણામે મારે બીજી બીજીની ગર્ભગટરમાં જવાનું થયું. ત્યાંથી બહાર નીકળ્યો. ત્યાં વળી બીજી બીજીએ અનુરાગમાં ફસાવ્યા કર્યો અને તેથી ફરી ફરી ગર્ભમાં ગોંધાવાનું ચાલું રહ્યું. હું તમને પૂછું છું તમારો હાલનો અનુરાગ કેવો છે ? મારે ફરી ગર્ભમાં ગોંધાવું પડે એવો નહિ ને ?"

પરણીને આવેલી રાજકુમારીઓ ને શાણી હોય, વિચારક હોય તો સમરાદિત્યના પ્રશ્નનો શો ઉત્તર દે ? કુમારનો પ્રશ્ન કેવો છે ! 'તમે જે પ્રેમ દેખાડો છો, જે પ્રેમ ધરવો છો; એનાથી હવે મારે નવા ગર્ભગમની તૈયારી નાહ કરવી પડે ને ? હવે એથી જન્મ-મરણો અટકી જવાનો ને ?' કુમારના આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શું 'હા' કહેવાય ? શાણા તો કહે નહિ. ગ્રાંધી દીવા જેવી વાત છે કે એમ ને જન્મ-મરણ ટળતાં હોત અને મોક્ષ મળતા હોત તો તો આપણે એવા પ્રેમમાં તો એકસાપટ (નિષ્ણાત) છીએ તેથી રખડતા ન હોત ! અરે ! આખો સંસાર બાંધ પડી ગયો હોત ! અરસપરસના કામરાગના કારણે જ

પડી ટેવ તે તો ટળે કેમ ટાળી :- પાછા ભાઈસાહેબ બાણી
હાલીને એક વખત ફરવા નીકળ્યા છે. મહેત્ર આગળ આવ્યો.
રાણીને પાછો ગમ્યો. ફરી રાણીએ દારસી મારફત જોલાવ્યો. હવે
ન જાય ને ? પણ આ તો ગમાર, તે ગયો ! પડી ટેવ ટળે ?
માટે તો રાંનીઓ કહે છે, જોડી વૃત્તિથી તથા નરસી પ્રવૃત્તિથી
ફર રહ્યાં એ બલા છે. પેલો ગયો....ફરી રાજ આવ્યો....ફરી
પાયખાનું, ફૂંક, જર્જરિત થયું ! એનું એ ફરી પાછો સાજો; તે
ફરી ફરવા નીકળ્યો, આટી પરંપરા ! નરકની ફૂંકમાં જઈ જઈને
કંપલાવાનું એવી દશામાં પણ વારંવાર એ જતો. શું એ સાફ
થું ? અહીં રાજકુમાર સમરાદિત્ય પૂછે છે.

“ભવાંતરતાં તમે નહિ તો તમારી કોઈ બીજી બહેનોએ
મારે પર અનુરાગ કર્યો, પ્રેમ કર્યો; અને એના પરિણામે મારે
બીજી બીજીની ગર્ભગટરમાં જવાનું થયું. ત્યાંથી બહાર નીકળ્યો.
યાં વળી બીજી બીજીએ અનુરાગમાં ફસાવ્યા કર્યો અને તેથી
ફરી ફરી ગર્ભમાં ગોંધાવાનું ચાલું રહ્યું. હું તમને પૂછું છું
મારો હાલનો અનુરાગ કેવો છે ? મારે ફરી ગર્ભમાં ગોંધાવું
કે એવો નહિ ને ?”

પરણીને આવેલી રાજકુમારીઓ ને શાણી હોય, વિચારક
ત્રય તો સમરાદિત્યના પ્રશ્નનો ચો ઉત્તર દે ? કુમરનો પ્રશ્ન કેવો
! તમે જે પ્રેમ દેખાડો છો, જે પ્રેમ ધરવો છો. એનાથી
મે મારે નવા ગર્ભગમની તૈયારી નાહ કરશી પડે ને ? હવે
પ્રેમી જન્મ-મરણો અટકી જવાનો ને ? કુમારના આ પ્રશ્નના
ઉત્તરમાં શું ‘હા’ કહેવાય ? શાણા તો કહે નહિ. આંધી દીવા
જવી વાત છે કે એમ ને જન્મ-મરણ ટળતાં હોત અને મોક્ષ
પામતા હોત તો તો આંખણે એવા પ્રેમમાં તો એકસપટ
(નિષ્કાંત) છીએ તેથી રખડતા ન હોત ! અરે ! આખો સંસાર
મંધ પડી ગયો હોત ! અરસપરસના કામરાગના કારણે જ

પરી દેવ તે તો દેવ કેમ દાણી :- પાછા બાઈસાહેબ બાળી
 હમી જોઈ વખત દેવા નીકળ્યા છે. મહેલ આગળ આવ્યો.
 જોઈને ખોડો ગમ્યો. ફરી રાણીએ દાસી મારફત જોડાવ્યો. હવે
 વળતે ને ? પણ આ તો ગમાર, તે ગયો ! પરી દેવ દેવ ?
 એ તો સાનીઓ કહે છે, જોડી વૃત્તિથી તથા નરસી પ્રવૃત્તિથી
 ફરો એ બહા છે, પેલો ગયો....ફરી રાત આવ્યો....ફરી
 વધનું, ફરી જન્મરિત થયું ! જોનું એ ફરી પાછો આવ્યો; તે
 ફરી દેવા નીકળ્યો, ચાલી પરંપરા ! નરકની કૃષ્ણમાં જઈ જઈને
 અંધારાવાનું એવી દશામાં પણ વારંવાર એ જતો. શું એ સાઈ
 કર્યું ? અહીં રાજકુમાર અમરાદિત્ય પૂછે છે.

"ભવાંતરતાં તમે નહિ તો તમારી કોઈ બીજી બહેનોએ
 મારા પર અનુરાગ કર્યો, પ્રેમ કર્યો; અને જોના પરિણામે મારે
 બીજી બીજીની ગર્ભગટરમાં જવાનું થયું. ત્યાંથી બહાર નીકળ્યો.
 ત્યાં વળી બીજી બીજીએ અનુરાગમાં કસાવ્યા કર્યો અને તેથી
 ફરી ફરી ગર્ભમાં ઝોંધાવાનું ચાલું રહ્યું. હું તમને પૂછું છું
 તમારો હાલનો અનુરાગ કેવો છે ? મારે ફરી ગર્ભમાં ઝોંધાવું
 પડે એવો નહિ ને ?"

પરણીને આવેલી રાજકુમારીઓ જો શાણી હોય, વિચારક
 હોય તો અમરાદિત્યના પ્રશ્નનો શો ઉત્તર દે ? કુમરનો પ્રશ્ન કેવો
 છે ! 'તમે જે પ્રેમ દેખાડો છો, જે પ્રેમ ધર્યો છો, જોનાથી
 હવે મારે તવા ગર્ભગમની તૈયારી નાહ કરવી પડે ને ? હવે
 એથી જન્મ-મરણો અટકી જવાનો ને ?' કુમારના આ પ્રશ્નના
 ઉત્તરમાં શું 'હા' કહેવાય ? શાણા તો કહે નહિ. સ્ત્રીની હિંવા
 જોવી વાત છે કે એમ જો જન્મ-મરણ ટળતાં હોત અને મોડ
 તો તો આપણે એવા પ્રેમમાં તો એકમપદ
 ! તેથી રખડતા ન હોત ! અરે ! આખો સંસાર
 યો હોત ! અરસપરસના કામરાગના કારણે જ

કેલવટનો ખ્યાલ. ગેરજગ્યા બાવના, પાપનાં કદ કાપનો વિચાર.
નિર્મળ આત્મસ્વભાવનું સ્મરણ, પરમાવારક પરમાત્માની આજ્ઞાનો
એમ, વગેરે વગેરે બચાવનારા અનેક ઉપાય છે તાત એટલી કે
પાપ સાથેની સંધિ હવે છોડો. ઝીની સામે તો હવે જીવન
સંગ્રામ જોડો. આ કેલવટનો ખ્યાલ વગેરે એકેક ઉપાયનું
પારંવાર મંથનથી, સ્પર્શથી હૃદયમાં ઠરાવવો પડશે. પણ છે
બહુ ઉપયોગી છે. આદર સ્વીકૃતિ ગયા ને !
જાઓ. આજે સંજે સંજે

જુઓ ત્યારે હવે પેલો શ્રેષ્ઠી પુત્રની દશા. કેટલાય દિવસથી વિષ્ટમાં સડી રહ્યો છે. ત્યારે કંઈ ધોવાણું કે વર્ષાણું પાણી નીકળ્યું ત્યારે મેલા ભેગો જો તપાસ્યો ! નીકળ્યો તગરની બહાર ! પણ મૂર્છિત થઈ પડ્યો છે. પાછો ભૂત જેવો દેખાય છે ! દાસીના નેવામાં આવ્યો કયો ઘર ભેગો. જોળખાય નહિ એવો થઈ ગયેલો. ગાય શ્રીમંત હતો. રસાયનો અને લક્ષ્યાકાદિ ઝિંગતી જોપધોથી દી રાને કમે કરીને હતો તેવો સાબો કયો.

વૈરાગ્યવાણી અને અધ્યાત્મવાણીનું

રસપાન કરવા

આજે જ.....

દિવ્યદર્શન સાપ્તાહિકના

ગ્રાહક બનો.

પ્રત્યેક શનિવારે પ્રગટ થતા આ
સાપ્તાહિકના પાને પાને પૂજ્યપાદ આચાર્ય
શ્રી ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ,

આત્માની શુદ્ધિ

આરાધનાની વિશુદ્ધિ

અને

શુભ ભાવોનું સાતત્ય

જળવાર્ધ રહે તે રીતે

અધ્યાત્મવાણી પીરસી રહ્યા છે.

વાર્ષિક લવાજમ

માત્ર રૂપિયા

દસ

આશ્રયન સહય

રૂપિયા એકસો એકાવન

* દિવ્યદર્શન સાપ્તાહિક *

કુમારપાળ વિ. શાહ

૬૮, શુભાલવાડી,

મુંબઈ-૪૦૦૦૦૪

વૈરાગ્યવાણી અને અધ્યાત્મવાણીનું

રસપાન કરવા

આજે જ....

દિવ્યદર્શન સાપ્તાહિકના

ગ્રાહક બનો.

પ્રત્યેક શનિવારે પ્રગટ થતા આ
સાપ્તાહિકના પાને પાને પૂજ્યપાદ આચાર્ય
શ્રી ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ.

આત્માની શુદ્ધિ
આરાધનાની વિશુદ્ધિ
અને

શુભ ભાવોનું સાતત્ય
જગતમાં રહે તે રીતે

અધ્યાત્મવાણી પીરતી રહ્યા છે.

વાર્ષિક લગભગ
માત્ર રૂપિયા

દસ

આશ્ચર્ય સભ્ય

રૂપિયા એકસો એકાવન

* દિવ્યદર્શન સાપ્તાહિક *

કુમારપાળ વિ. શાહ
૬૮, ગુલાલવાડી

મુંબઈ-૪૦૦૦૦૪